

OP 19/1945

020094328

NAŠA ZAPADNA GRANICA

Donosimo članak profesora Mije Markovića, poznatog javnog radnika i pisca, koji je nedavno stigao na oslobođeni teritoriji. Pro. Mijo Marković je Hrvat-Istranin, koji je bio interniran od strane fašista.

"Ovom borbom" - je rekao maršal Tito - "naša braća u Istri, Slovenskom Primorju i Koruškoj, moraju biti i biće oslobođena i živeće slobodno u svojoj domovini sa svojom braćom. To je želja svih nas, to je želja i svih tamo. Mi tuđe noćemo no svoje ne damo!"

U ove kišnje jesenje dane, dok odredi Narodno-Osvobodilačke vojske prolaze blatnjavim cestama, uz pesmu teškim strojnicama, sjećamo se one jeseni prije dvadeset i šest godina, kad smo iz Pule i Trsta s nadom ali sumnjom odlazili u istarska sela, u Slovensko Primorje i Goricu, pozivajući narod na organizaciju i borbu za pripojenje Istre, Trsta i Gorice Jugoslaviji.

Nismo tada uspjeli u našoj borbi. Stara Jugoslavija stvorena odozgo nije branila naše narodne pozicije na sjevernom Jadranu.

Pravo samoodredjenja naroda, proglašeno i provedeno tada od ruske revolucije i formulirano kasnije od predsjednika Wilsona, nije bilo primjenjeno na naš narod u Istri, Trstu i Goričkoj.

D'Annunzio nam je s nekoliko stotina razbijaca oteo Rijeku, koju nam niko od najzainteresiranih nije osporavao.

Za slobodu Istre, Trsta i Gorice danas je u borbu ušao sav naš narod tih krajeva, svrstavajući se u odrede, brigade i divizije. U tim krajevima, sigurno ne u manjoj meri nego drugdje, nego možda u većoj, osjetio je narod u ovom ratu, da borba ide o biti ili ne biti, išao u borbu.

Danas u tim našim zapadnim stranama postoji samo jedna fronta: jedinstvena narodno-oslobodilačka fronta. Ona nema tamo domaćih protivnika, u njoj je čitav narod. Narod je ostao svijestan sebe - to je najbitnije obilježje ove borbe - svijestan historičkog značaja sadašnjeg trenutka, i sav narod krenio je u borbu za svoju slobodu. Do sada izvojevala pobjeda rezultat su zajedničke borbe i zajedničkih žrtava svih naroda Jugoslavije. Svojim žrtvama i svojom krvlju, svojom suverenom voljom naši narodi pisu prve velike stranice svoje povjesti.

Stvorili su se odredi, čete, bataljoni, brigade, divizije, stvorena je veličanstvena narodna organizacija kakve narod nije vidio "pokle je vika i svita", kao su to rekli seljaci sela Prodola. Seljaci i radnici sa ženama i djecom ulaze u borbu - skoro nikoga izvan te borbe nema osim neznatnog broja spekulanta, koji su uvijek bili i prije borbe suhe grane na narodnom stablu. Borba nas je ujedinila i složila, kao nikad prije. Drugčije to i nije moglo biti. Svi smo mi djeca seljaka i radnika, najzapađniji ogranak Jugoslavije i Slavenstva, svijesni da moramo u borbi za svoje biti prvi, kako ćemo biti prvi i u čovječnosti i pravednosti preme žiteljima druge narodnosti, koji budu ostali na našem narodnom zemljištu. Mi znamo o čemu se radi. Ne radi se samo o spasavanju slobode naših domova, njiva, vinograda i sjenokosa, mirnih morskih draga i živih morskih luka, sjenovitih šuma i pitomih, rodnih rječnih dolina, nego se radi o spasavanju svih tekovina gospodarskog života i civilizacije, koja je stvorena kroz stotine godina radom i progeranjem naših djedova i pradjedova.

Rijeka, Pula, Trst, Gorica, za koje se borimo, nisu samo mjesta, koja oživljuju naše narodno područje, nego i središta gospodarskog i društvenog razvitka. Oko tih gradova isprepelala se naša narodna subdina krog stoljeća; u njima su nagomilani plodovi rada mnogih naših boraca danas.

Naša krv je tekla i teče u borbi za njih i to čini, da su ta mjesta nama više draga i više naša, nego ikad prije.

Danas, prilikom formiranja istarske divizije Narodno-oslobodilačke vojske mi znamo zašto smo uzeli oružje u ruke. A znamo i to, da ga nećemo pustiti iz ruke, dok naša zapadna granica ne bude konačno osigurana i očisćena.

Rijeka, Pula, Trst i Gorica, a između njih cijela Istra, nalaze se na pragu oslobodjenja. Svijesni smo poteškoca, koje su još pred nama u toj borbi, ali smo istotako svijesni naše vlastite snage i zato vjerujemo u uspjeh svoje borbe.

Mijo Marković

Kdo on je, ki vstaja na voke na dan?
Kdo ta je junak volikanski?
Poglejti v obraz mu, obraz vam je znan?
To narod je - narod slovanski!-

(S. Gregorčič)

SVETA SI, ZEMLJA SLOVENSKA,
in blagor mu, komur plodiš!

Kolikor daleč seže polgled v davnino traja borba za ta majhen košček zemlje. Poznali so ga že stari Grki. Argonavti, njihovi bajoslovni junaki, ki so šli iskat "zlato runo" tja nekam na severno obalo Črnega morja in so se vračali po Donavi in Savi ter Ljubljani, so morali svojo ladjo na plečih prenesti od Vrhnike do Trsta. Ta pripovedka pa vsebuje tudi bistveni pomen naše zemlje in glavni razlog za borbo, ki se vekovno bje zanj.

Ob naši zemlji se Sredozemsko morje najgloblje zajeda v osrčje Evrope. Preko naše zemlje vodijo najvažnejše življenske niti: Trst-Suez-Indija, Trst-Dunaj-Ural. Kdor je gospodar Trsta, ta lanko odločuje o gospodarskem razvoju vse srednje Evrope. Trst z lahkoto tekmuje z vsakim evropskim pristaniščem. Italija si ga tudi zato svoji, saj ogroža vse njene izvozne luke! Nanj pa pritiska tudi vsa teža nemške veleindustrije, od koder jo loči po sedanji meji le kakih 50 km zračne črte. In naj jo pri njem "Drang nach Osten" ta malenkost zadržuje?!

Večni Industrijec pa je na ta prostorček naselil majhen, toda čil rod: narod slovanski. Ta rod je to zemljo po svoje preobrazil, jo s svojim znojem in mučeniško krvjo namočil, ker je njegova in ker jo ljubi. Koliko nasilniških narodov se je že zaletavalo vanj, ga uničevalo in izganjalo v sužnost! V polpretekli dobi so ga že izbrisali z obličja zemlje!

Pa je ta rod spet vstal: grozan, strašan, neuničljiv!
Zakaj?

V sebi nosi zavest zgodovinskega poslanstva, ki mu je bilo dano, ko se je na tem majhnem koščku zemlje naselil!

V sebi ima tudi spoznanje, da je to zgodovinsko nalogo ver-
no in častno vršil!

V sebi pa čuti tudi silo, da bo dodeljeno mu v vlogo vedno vestno izvrševal, kar je znal s svojim udejstvovanjem tako vzvi-
seno izpričati!

Na to zemljo nismo prišli iz kakih zavojevalnih namenov. Ob preseljevanju narodov smo to zemljo posedli in nobenega podjarmili, ker je bila prazna, opustošena, nenaseljena. Obstali smo na njej, kakor roj čebel, ki ne sede nikdar na šatovje z medom obloženo; pripravna votlina, neznatno zatišje, to je izbor delavnega roja.

Tak roj je bil rod Slovencev, ko se je naselil v deželi, koder biva še danes, in je tega že tisoč let. Da, bratje, tisoč

let in čez že preobraža naš narod to zemljo, ki ji danes po vsej pravici gre ime: Slovenija.

V njej kraljuje oče Triglav in ponosno vzpenja svoje teme 2864 m nad morjem, kakor bi se zavedal, da je najvišja gora vseh Jugoslovanov, simbol nas vseh. Na njegovem levem podnožju, onstran Karavank, se razprostira sanjava, vedno pomladna in tihotna Koroška, naš tužni Korotan, zibel naše kulture, z Vrbskim jezerom in Gospo Sveto ter vojvodskim prestolom, kjer so do leta 1441. prostovoljno volili svojega vojvodo in mu po opozorilu na našo pravo dovoljevali, da je sedel na knežji kamen.

Po Ziljici ter Zilji, kjer prebivajo Ziljani, ki hranijo še zaklade naše prvotne govoriče, naših narodnih šeg, navad, bajk, pesmi in slikovitih narodnih noš, in Dravi, ki se preliva skozi Vrbsko jezero in se vali močnejša naprej na vzhod, pridemo mimo vedno zelenega Pohorja in Maribora, ki je glavno mesto slovenske Štajerske. Kdor je videl Maribor in se razgledal po njegovi okolici, ga ne zabi nikdar. Dovolj je razlogov, da mu pravijo: jugoslovanski Meran. Sadja in grozdja najlepših zvrsti!

Vzhodno od Maribora prebivajo po zeleneči in valoviti ravnini Prleki, znani po svoji dobrodušnosti in razigranosti, vedno pripravljeni postreči s kruhom in lukom (mlado čebulo). Ponosni so na svoj Ptuj, prastaro vojaško trdnjavo, in Ljutomer, kjer po zidanicah točijo poživiljajočega jeruzalemea.

Preko Drave in Mure pa nam Prekmurci na prostrani planjavi med ravnimi drevoredi ponosnih topolov pridelajo toliko zlato pšenice, da nam je ni treba uvažati od drugod. To je Slovenska Krajina. Še severovzhodnejše pa se ob Rabi vztrajno držijo Rabski Slovenci. Ta kot je bil most do naših severnih bratov Slovkov in Čehov. Prekmurci z Rabskimi Slovenci, ki so še pod ostrogo madžarskega škornja, uporno branijo opornike, na katere bomo ta bratski most nanovo postavili. Saj nam bodo k temu vzajemno pripomogli Gradišćanski Hrvatje, ki imajo še močno koreniko jugovzhodno od Dunaja.

Zapadno od Sotle, katera nas deli od Hrvatov, pa valovi vriskajoče Bizeljsko s svojimi peketajocimi klopotci, ki odganjajo kradljivo perjad, da se v preprostih stiskalnicah iztisne čim več cenjenega bizeljca. Brežice, kjer peljeta čez Savo cestni in železniški most, so glavno mesto te pokrajine.

Preko Save pa leži Dolenjska, znana po evičku in črnini z Godovo peči ter ribniški "suhi robi". To je pokrajina, ki nam jo dala naše najboljše književnike. Onstran Gorjancev pa se nam razgrne siromašna Bela Krajina, koder se v belih platnenih oblačilih poti nas Beli Kranjec, da nam da svojega lahkega vinca, orehov in perutnine. Tu je bil rojen naš največji sodobni pesnik Oton Zupančič, mojster naše slovenske besede.

To so naše vzhodne obmejne krajine. Vrnimo se k očaku Triglavu. V njegovem vzhodnem vznožju izvira naša največja reka Sava, ki se pod Beogradom izliva v Donavo. Ima dva izvira: Savo Dolinko, ki izvira pod Korenom, in Savo Bohinjko, katere izvir se

imenuje Savica, ki teče skozi Bohinjsko in Blejsko jezero. Pri Radovljici pa se Dolinka in Bohinjka združita v Savo, ki je tudi največja jugoslovanska reka. Pokrajina med Blegošom in Kamniškimi planinami je Gorenjska. Lepa, ponosita, bogata. Njen Bled je svetovno znano letovišče. Dala nam je našega največjega pesnika, doktorja Franceta Prešerna.

Onstran Kamniških planin pa se odpre slikovita Logarska dolina, nad katero izvira Savinja z občudovanim slapom Rinka. Savinjska dolina pa je svetovno znana po svojem hmelju, ki donša tamošnjim gospodarjem težke milijone. Splayarjem, ki plavijo les po Savinji in dalje po Savi in Donavi do Črnega morja, pa se misli neprestano vračajo v njih ljubljeno mesto Celje, ki je eno najlepših slovenskih mest in geometrično središče Slovenije. Grajske razvaline še vedno pričajo o mogočnosti celjskih grofov, katerih politična dejavnost je tesno povezana z našo narodno zgodovino. Njihov polmesec s tremi zvezdami je naš slovenski grb.

Zapadno od Blegoša in Krima se stiska in drobi Notranjska. Neznatna, pa polna naravnih čudes in zato znana širnemu znanstvu nemu svetu zaradi izrednih značilnosti kraških pojavov. Cerkniško jezero, Postojnska in Kocijanska jama ter živosrebrna Idrija so svetovnega slovesa.

Od Kopra do Tržica pa obliva na Kras Jadransko morje. V njem pa se žarno leskeče Trst, kakor biser vdelan v kraške skale. S Trstom neprestano niha tudi ravnotežje vse Slovenije. Toda burja pritiska vedno v pravilno smer, da je ozračje v Trstu kljub vsakovrstim bisagarjem pretežno slovensko.

Zapadno se pa v milen podnebjju blešči solnčna Goriška z Vipavsko dolino ter se s Trnovskim gozdom in tolminskimi hribi naslanja k očaku Triglavu. Hči planin pa vabi v naročje smehlja joče se Gorice še cvetoča Brda z rebulo in česnjami.

Pa še naprej, tja na zapad živi naš narod!

Danes je čas - in kdo ve, če se nam še kdaj tako zrelo povrne - da po dolžnosti in pravici krepko v svet postavimo zahtevo: Rezija, ta nesrečna in prav zato tako ljubljena Rezija, je naša, slovenska! Ko se nam bo povrnil ta deseti brat k darežljivi mizi slovenske zemlje, bo brez skrbi tisto beraško "maleduno" za vse čase treščil v Nadižo!

Tedaj, ko bodo vse te lepe lehe naše zemlje spet združene v eno nedeljivo in svobodno Slovenijo v okviru zvezne in po ljudstvu vladane Jugoslavije, se bo končno razblinila stoletna megljena mrena nad ljublanskem barjen, in vsem bo z mavrično prelestjo v polnem solncu zablestela Ljubljana, vsa bela, vsa naša, tako zaželjena in ljubljena Ljubljana, srce Slovenije!

Da, sveta si, Zemlja Slovenska! In veren, kreposten je tvoj rod!

Gospa Sveta, Svete Višarje, Sveta gora in čudežne Brezje! Kje je Slovenec, ki bi mu srce kdaj ne iskalo utehe pri vas?

In vsi grički, ki so vas naši dedje okronali s cerkvicami: kje je vasa ubrana in blažilna večerna pesem!

O, sveta si, zemlja naša: v vsej vdani molitvi od najstarejših časov in rodov!

Sveta, spričo truda in znoja slovenskega!

Sveta, v dimu požganih domačij!

Presveta, v preliti junaški in mučeniški naši krvi!

Pogvečena, v neskaljeni zvestobi žena in deklet!

Z žrtveniško grozo ožarjene, od strahu in glada nedolžnih otrok!

Veličastna bo Tvoja svetost spričo množice nasejanih križev, ki bodo vsemu svetu neogovorljivo dokazovali našega slovenskega rodu ljubezen in vero v Pravicó!

Mirko Tozon.

Klančar:

IREPENENJE PO SVOJIH

Preteklo je že skoro leto
Odkar zapustil sem družino,
Se odpeljal v tujino.
Veseljé vse mi je odvzeto!
O, ko pomislim na vas, dragi,
Je hudo, da me v grlu davi,
In solza redno se pojavi.
Hladila ni za srce prazno!
Hitijo dnevi brez življenja,
Rane nove vsak odpira,
Enakomerno up umira.
Pred sabo vidim noč trpljenja...
Enkrat napoči dan rešenja!
Nazaj se vračal bom med svoje,
A zdaj že dvomi srce moje:
Mar' bo ta dan mi dan življenja,
Al' dan bo groznega spoznanja?
Zastonj so nade, trud mladosti!
Ah, kje ste moji, vir radosti?
Nad vami mrzla smrt se sklanja;
Je vse nogoče, da vas najdem,
Enako tudi, da nikoli.-
Srce se mi topi v boli:
Edino dvom je, ki ne peče;
Bom videl svoje se ljubeče?
O, če vas najdem žive, zdrave,
Je vsa preteklost pozabljena
In radost začne neskaljena.
Med vami raj je moje sreče!

**** * ****

KO SE BOM POVRNIL DOMOV...

"Vrnil se bom domov!" To je glavna misel vsakega vojnega delavca na Korziki. "Zopet bom gledal one nizke hribe, lepa polja, lepo urejena pota z malini, belimi kapelicami na razpotjih, vsakovrstne cvetlice, brhka slovenska dekleta ter igranje otrok po dvoriščih naših belih hiš. Zopet bom videl svojo milo mater, čeprav bodo njeni, kakor tudi očetovi lasje posiveli radi skrbi za mene in za moje življenje.

Vse to bom zopet gledal. To je moje upanje, moje edino hrepenenje. In gotov sem, da bo takrat nad mojo streho sijalo drugo sonce; drugačna, lepša pomlad in tudi vonj vrtnic bo vse prijetnejši, ker ga ne bo več skrunila navzočnost sovražnika, ki je zastrupljal ozračje celih 25 let ter povzročeval, da vonj cvetlic ni bil tako prijeten ter da sončni žarki niso grel tako lepo, kot grejejo pod svobodno streho. Vse se bo pomladilo, vse se bo prenovilo z novim življenjem, z novo dobo. Ko bom v nedeljskih jutrih prišel na vas, pred cerkev, bom lahko pozdravil prijatelje v svojem jeziku, s svojim dekletom mi ne bo treba več šepetati, da naju ne čuje tujec in misli; da se kuje zarota proti njemu. Glasno bom lahko zavriskal ter ji v maternem jeziku voščil: dobro jutro! O našem petju seveda prej ni bilo niti govora, ker so vedno pazili na nas skvadriski, da nas povedejo na kvesturo; na žalost je bilo med temi mnogo ljudi naše krvi, ki so se prodajali tujcu za - Judežev srebrnik ter mu verno služili s prisluškovanjem in ovačbami. Vsega tega ne bo več. Lahko bom zapel v svojem jeziku, vedno in povsod, kot je to dovoljeno svobodnemu človeku na svobodni zemlji. Za to svobodo sem trpel dolga leta v izgnanstvu; za njo so dali svoja življenja tisoči naših mož, fantov in deklet v gozdovih Slovenije, Goriške, Istre ter vse Jugoslavije. Svoboda: ni ga večjega božjega daru!

To so razmotrivanja, ki večkrat prevejajo mojo dušo. Vse to me ojačuje, da ne klonem, temveč še višje dvigam svojo tlačeno glavo, ker moja rešitev je blizu.

Ob povratku domov bom moral, naravno, pripovedovati ženi, otrokom, materi, očetu, bratom in sestram kod sem hodil vsa ta leta in kako sem jih prebil. Govoril jim bom o delu, ki sem ga vršil pri ameriški armadi, kako sem nalagal in razlagal bombnike ter tovarne ladje in avtomobile, in tako tudi jaz pripomogel k skupni zmagi. Oni pa mi bodo pripovedovali s solzami v očeh, kako so jih Italijani pobijali ter jim požigali domove, Nemci pa jih odganjali v sužnost.

Takšna in podobna razmotrivanja mi že sedaj vsiljujejo založno zavest, da jih je mnogo med nami, ki ne bodo več našli svojih domov. Radi tega je naša sveta dolžnost, da ob povratku domov otiramo grenke solze prestanega trpljenja našim ženam in otrokom, ki tako željno pričakujejo naše vrnitve, naše pomoči. Soseda, žena tvojega tovariša, bo z navdušenjem in hvaležnostjo

svojemu možu pripovedovala tvoji ženi in otrokom, kako da je njen mož vedno mislil in skrbel za njo in za svoje otroke tudi takrat, ko je bil sam denarja potreben. Ti boš pa stal osramočen pred svojimi lastnimi, sestradanimi otroci in grizel se boš prepozna kesanja, ker si pognal po grlu vse, česar bi oni tedaj tako nujno potrebovali. Gledal boš hvaležno razigranost sosedovih otrok, ko jim bo tvoj tovariš s korzike gradil novo gnezdece, a ti boš bral v nedolžnih pogledih svojih otročičev le očitajoča vprašanja: "Očka, in mi, zakaj ne zidamo?" S kakšnim pogumom boš gledal ti v te nedolžne oči, kaj jim boš odgovarjal na njihove otroško-očitajoče, žalostne poglede? Vest te bo pekla, sramoval se boš pred svojimi lastnimi otroci, toda kesanje bo prepozno.

Pomisli, prijatelj, tebi tukaj ni slabo, toda oni tam so danes lačni, premnogi otročiči mogoče nimajo skorjice kraha, da bi si vsaj malo utešili glad, nimajo strehe, da bi jih varovala ostre zime, niti odeje, da bi si mogli ograti svoje premrzle nožice! Vendar oni molijo za tebe, molijo in prosijo svojega angelčka-varuha, naj jim varuje njihovega očka tam v tujini in naj jim ga zopet vrne...

Pomisli, prijatelj, a ne pomisli na to samo sedaj ko čitaš te vrstice! Imej v mislih uboge revčke tudi sicer, in spomni se na nje predvsem, ko zametujes njihov denar brez potrebe, samo da nasitiš svojo razuzdanost!

Le tedaj bo tvoj povratek srečen, le tedaj boš mogel s čisto vestjo objeti svoje male angelčke, ko se vrneš k njim...

Duhovnik Šeparović.

*

JADRANSKO MORJE.

Buči morje Adrijansko!
Nekdaj bilo si slovansko,
ko po tebi hrastov brd,
vozil je slovanski rod.

Ko ob tebi mesta bela,
naših dedov so cvetela.
Ko so jadra njih vojske,
še nosila njih ime.

Tiho morje kam si d'jalo?
Al' brodove s' pokopalo?
Morje ni jih pokopalo,
ob peči jih ni razd'jalo,
da jih videti ni več,
tega kriv je tuji meč!

ZA GORAMI SE DANI

Ko zvonovi zazvonili,
koneč vojne oznanili,
dan prevažen ta v spominu
bomo si ohranili.

"Zvon svobode" naš sloveci
zopet glasno bo donel,
narodom bo vest oznanjal:
dan rešitve je prišel!

Vse piščalke parne glasne
cuti bo in žvižg siren,
dan bo značil končno zmago,
zgodovinski res pomen.

Takrat bomo vsi molili,
od veselja plakali:
Hvaljen Bog, da vendar enkrat
dan smo ta docekali!

Ivan Zupan.

DR. STANKO VUK

Povzeto iz " Slovenskega
Poročevalca" z dne 1/6/44.

Dne 10ega marca so beloplavi izdajalci v Trstu umorili dr. Stanka Vuka in njegovo ženo Danico, ki sta odhajala v Partizane. Zavedali so se, kakšen udarec zanje bi bil javen pristop Stanka Vuka k Osvobodilni Fronti. Da bi zabrisali svoj zločin in vnesli zmedo v osvobodilno gibanje na Primorskem, so javno zakričali in hoteli naprtiti umor Osvobodilni Fronti. Spričo jasnih dokazov, kdo je umoril Stanka Vuka, so morali umolkneti.

Smrt Stanka Vuka ne sme neslišno mimo nas. Niso samo prijateljska čustva, ki ohranjajo svetel spomin na dragega in odkritega tovariša. Več je! V nas živi podoba mladega človeka, ki je zrastel s to našo slovensko zemljo, katero je ljubil in znal za njo žrtvovati vse. Spominjamo se ga kot zvestega sinu tistega dela naše domovine, ki ga je tujec najdalje in najboj kruto zatiral kot neustrašnega borca za življenske pravice naše drage primorske zemlje.

Ko so ga prva fantovska leta prebudila iz otroških sanj, se je znašel v življenju, ki ga je brezobziren tujec utesnjeval od vseh strani. Slovensko misel, besedo in pesem, ki jo je Vuk v zavedni družini nad vse ljubil, je fašist v javnem življenju neusmiljeno dušil. Njegov upor je bil elementaren, brez zagrenjenosti in malodušja. Goriško sonce mu je dalo pošten in veder značaj in pristna življenska volja je rodila iskrenega slovenskega borca in ponosnega upornika proti fašističnemu trinogu. Ko sva na najnih skupnih poteh gledala z zapadnega triglavskega pogorja primorsko zemljo in s Svete gore, Sočo, ki je nimo Gorice hitele v naše morje, in ko sva se pogovarjala v večerih z našimi hribovskimi kmeti, je vzkliknil: "Kaj ni vredno že za kos te naše zemlje in za te naše ljudi dati vse, tudi življenje?" Niso bile to le besede vročega fanta in izraz njegove pesniške narave. Iz-

polnjeval jih je možato in izpolnil. Zgodaj se je lotil političnega dela, izvrševal je težke naloge, ponovno tvegala prehode preko meje in hodil k nam na razgovore in po pobudo za delo. Rastel je v krogu tistih mladih katoliških inteligentov, ki so spoznali pogubno pot klerikalizma in se enako borili proti njim v svoji ožji domovini, kot so se njegovi tovariši okrog "Dejanja" in jugoslovanske strokovne zveze. Ni se uklonil uplivu in pritisku samozvanih voditeljev primorskih Slovencev Janka Kralja in drugih, ker jih je za časa spoznal in pravilno napovedal njihovo izdajalsko pot, v katero so kasneje dejansko zašli. Neumorno je gojil slovensko in jugoslovansko misel in ustvarjal med mladimi katoliškimi ljudmi na Primorskem tisto zdravo jedro, ki je skupaj z ostalimi rojaki iz komunističnih in nacionalističnih vrst ustvarilo pogoje za tako mogočen polet osvobodilne stvari, kakršnega doživljamo danes. V znanem tržaskem procesu je bil od fašistične justice kot slovenski borec obsojen na 18 let ječe. Ne proces sam, ne strahote ječe, ne odrezanost od sveta, nič mu ni vzelo poguma, nič mu ni strlo volje. Nasprotno! Njegov značaj je jeklo, njegova narodna zavest in domovinska ljubezen je rastla. To so jasno pričale sicer redke besede, ki nam jih je mogel poslati. Ko je ob zlomu 1941. zvedel za naše osvobodilno gibanje, ga je pozdravil z vsem srcem in navdušenjem. In še to sporočilo nam je poslal: "Naj nihče od mojih prijateljev in znancev tam pri vas, ki niso z vami, ne pričakuje, da mu bom še kdaj stisnil roko." Ko se je v zmedenih razmerah Hitlerjevskega režima v Italiji izvil iz ječe in prihitel v domači kraj pri Gorici, je prišel takoj sodelovati v Osvobodilno Fronto. Z bistrostjo svojega duha in z ognjem pravega patriotizma se je vživel v hitri tok ustvarjalnega življenja in pripravil vse za svoj javen nastop v prve vrste primorskega osvobodilnega gibanja.

Pisma, ki je nosilo odgovor njegovi želji, da se čimprej sestane z nami pri partizanih, ni več bral. Nekaj dni prej ga je prehitela izdajalska Kajnova roka. Res, Stanko Vuk je padel in ni utegnil iz našega osvobojenega ozemlja javno zaklicati svojim rojakom in vsem Slovincem: "Tu sem, ker drugod ne morem biti in nisem nikdar bil!" Zamolčal pa te svoje izpovedi ni, saj je vsa njegova življenja dokaz njeni resničnosti in iskrenosti in njegova smrt še posebej.

Mi, njegovi prijatelji in sobojevniki, ki smo sprejemali njegovo misel in odločnost prav do zadnje njegove ure, smo dolžni javno izpričati: Stanko Vuk je ostal zvest svojemu nalogu do konca. Bil je odločen pristaša Osvobodilne Fronte slovenskega naroda in iskren pobornik slovenske enotnosti. Kakor je z gnjusom obsodil zadržanje in politiko tako zvane sredine, tiste sredine, ki je hotela brez sramu izkoristiti za svoje prihuljene račune celo njegovo smrt. Ne, primorski rojaki, Stanko Vuk je ostal vam zvest in če mu je izdajalska krogla presekala pot, da ni javno stopil v vrste vaših in naših vodilnih mož, naj vam njegova kri

in spomin nanj vlije še večjega poguma za sveto domovinsko borbo in naj njegova dragocena žrtev vzpodbudi desetoro, stotero novih borcev, ki bodo javno do konca izgovorili besedo, ki je Stanku Vuku zastala v grlu!

Marijan Breclj

JUGOSLOVANSKA VLADA V LONDONU
in kralj Peter

Razne evropske vlade in v prvi vrsti kraljevske rodbine, ki bi morale dati prvi in najlepši vzgled svojim narodom, so se druga za drugo preselile v inozemstvo, večinoma v London, še predno so nemci zasedli njihove države. London je postal tedaj pribežališče več ali manj pooblaščenih predstavnikov pregnanih narodov; imenovali bi ga prav upravičeno tudi pribežališče grešnikov, ker marsikateri izmed teh londonskih gostov nosi precejšnjo odgovornost radi svojega zadržanja v predvojni in sedanji dobi. V angleški prestolici so našle zavetje vse te vrste osebnosti, le da niso bile nasprotno angleški politiki. Angleška vlada je naravnost podpirala njih težnje, ker se je bala vsakega revolucionarnega gibanja in je tudi preskrbovala Mihajlovićevo armijo v Jugoslaviji, dokler ni maršal Tito s svojim odločnim nastopom pokazal narodu pravo pot. Iz istega vzroka je podpirala emigrantsko poljsko vlado in nastopila proti Elascem v Grčiji. Na Poljskem je emigrantska vlada s svojimi intrigami povzročila varsavsko tragedijo, v Grčiji pa je pasivnost grških ministrov v Londonu povzročila v domovini negotovost, katera je dovela do državljanske vojne.

Kaj pa v naši Jugoslaviji? Tudi tam je hotela imeti jugoslovanska vlada v Londonu prvo besedo, čeravno je do zadnjih časov podpirala in zalagala Titu nasprotno in sovragu naklonjeno vojsko generala Mihajlovića, ki je bil do nedavnega celo njen vojni minister. V prvi vrsti pa se je protivil poštenemu ureditvi Jugoslavije mladi kralj Peter - če ga lahko še tako imenujemo - in njegovi zainteresirani osebni svetovalci. Ti ljudje so med vsem tem časom, ko je jugoslovansko ljudstvo prenašalo nezaslišano gorje in prelivalo kri za osvoboditev svoje rodne zemlje, vodili narodu nasprotno politiko. Naroda niso mogli razumeti, ker so ga zapustili v prvi nevarnosti in živeli na tisoč kilometrov oddaljeni od domovine. Kralj Peter se je spravil na varno med prvimi z letalom, ki je bilo že vnaprej v ta namen pripravljeno. V Londonu se je poročil z grško princezino in tamkaj zivel v miru, medtem ko so se Jugoslovani borili za obstoj svojih domov.

Sedaj, ko je že večji del Jugoslavije osvobojen s pomočjo bratske Rdeče Armade in ko je z osvobojenega Beograda pričelo vzhajati sonce prave svobode, se je mladi kralj zopet oglašil. Zavedati bi se pač moral, da, če komu pritiče prva beseda

v Jugoslaviji, pritiče v prvi vrsti maršalu Titu in, prej kot njemu, tudi najbolj skromnemu partizanu.

Delovanje Petrovo in njegove vlade v Londonu bi bilo prav gotovo spravilo Jugoslovane do bratomorske borbe, ako se nista maršal Tito in dr. Subašić sporazumela o sestavi nove vlade. Dr. Subašić se je na povratku z Moskve sestal s Titom in se z njim dogovoril, da se ustanovi federativna in demokratična Jugoslavija, katero bo sestavljalo šest neodvisnih ter med seboj bratsko povezanih pokrajin-držav. Kralj Peter se zamkrat ne sme povrnuti v domovino in tudi ne po povojnih svobodnih volitvah, če si ga ljudstvo samo ne bo zaželelo. Regentski svet, sestavljen iz treh zastopnikov jugoslovanskega naroda, bo začasno postavljen in tudi ta le do časa, ko se bo narod izrekel za način vladavine. Ta sporazum in tako zasnovano vlado so odobrile v prvi vrsti Rusija nato pa Anglija in Amerika, čeravno sta poprej podpirali le kraljevsko vlado v Londonu.

Seveda, kralju Petru ta sporazum ni bil po mislih, ker se je čutil prikrajšanega v svojih pravicah; zato je zapovedal dr. Subašiću naj poda ostavko svoje vlade. Dr. Subašić pa je šel preko kraljevih besed. Tudi ameriško, se posebno pa angleško časopisje je strogo obsodilo Petrovo postopanje. Kralj Peter je moral popustiti in pristati bodisi na sporazum Tito-Subašić, bodisi na ustanovitev regentskega sveta.

Umevno je, da kralj Peter pač ne more sam voditi zgrešene politike "londonskih gostov", temveč da stoje za njim in ga podpihujejo razne politične in vojaške osebnosti bivše Jugoslavije. Toda, vso kaže, da je tudi tem odbila zadnja ura in da bodo propadli skupno s kraljevo rodbino. Drugoga pač ne zaslužijo.

Propričani smo, da jugoslovanski narodi, preizkušeni po tako grozoviti vojni, ne bodo želeli več klicati v domovino kralja, ki bi bil narodu v najboljšem slučaju le v brezpotrebno breme.

Valdo Taljat

ooooooooo ooooooooo

A. Jerončič:

Č R N I B I R I Č I

Prišli so zarana,
kakor žuški vas obšli:
Daj poslednjo - daj ljudi,
da ne boš požgana.

Zbogom vas, slovo družini!
Gneča silji v kamjone;
vlak zbožal je po dolini,
na jug nekam v bataljone.

V tožbi, joku dom vpije,
tro še beda ga skrbi,
strahovi so ko sonce sije,
v bližnjo pomlad sneg kopni...

Tipaje v noč grede čelade,
senca k hramu se prikrade:
puška počí, mati bdi,
v noč mešleno sneg kopni...

.....

.....

G R O B O V I

"Naša Zvezda" tudi tokrat vrši žalostno dolžnost, da se v imenu vseh tovarišev poslavlja od onih, ki ne morejo z nami, kojih zemeljski ostanki bodo za vedno pričali svetu in Korziki še posebej o posledicah laško-fašističnega zatiranja narodnostnih manjšin.

Zapustil nas je drug Fran SVETLIK, pripadnik 330e slovan-ske čete. Bil je zaposlen na letališču v Cervione in domneva se, da je podlegel počasnemu zastrupljenju ozračja. Pod noč 2lega januarja t.l. je prišel z dela na taborišče, ker se že ni počutil dobro. Deset dni za tem je bil poslan v voj. bolnico št. 40, kjer je 12ega februarja istega leta podlegel bolezni.

Pokojni tovariš je bil rojen 18/I/1906. v Sp. Idriji, kjer zapušča ženo in tri otročiče. Sedaj počiva med drugimi pokojni-mi tovariši na pokopališču v Bastiji, kjer so se od njega poslovili vsi njegovi znanci in prijatelji.

Franca ohranimo v dobrem spominu, žalosti njegovih doma-čih pa se pridružujejo tisoča sočutnih src njegovih sotrpinov.

Pred zaključitvijo lista nam je došla pretresljiva vest o nesreči, ki je zahtevala kar tri nove žrtve. Nesreča se je do-godila na cesti onkraj Folelli-ja. Kot vsak dan je prišel tudi 3.t.m. ameriški črnc s tovornim avtom na 332. slov. četo, da od-pelje na delo na letališče pri Cervione deset naših tovarišev. Odpeljali so se s taborišča okrog sedme ure in pol ter dospeli že skoraj na mesto, kar jim privozi nasproti drugi avto. Da se ga izogne, je voznik naših tovarišev krenil desno, toda, najbrže radi prevelike brzine, je izgubil oblast nad vozilom, ki se je zakotalilo v obcestno globino. Trije naši so bili takoj mrtvi, ostalih sedem pa se je lažje poskođovalo. Med smrtno ponesre-čenimi tovariši so sledeči:

LEBAN Ivan, od pok. Ivana, rojen 9/VI/1902. v Volarjih pri Tolminu,

PIPA Andrej, od Franca, rojen 28/XI/1909. na Ljubinju pri Tolminu ter

MARKIC (Marchi) Rudolf, od pok. Antona, rojen 20/IV/1902. v Krasu pri Kanalu ob Soči.

Vsi trije torej s približno istega okrožja in kar pa je še bolj žalostno: vsi trije priletni ljudje, družinski očetje, ki zapuščajo doma žene in dečo.

Njihova trupla so bila še istega dne prepeljana v mrtvaš-nico ameriškega voj. pokopališča, odkoder so jim tovariši pri-redili lepo slovo na skupnem jugoslovan. pokopališču v Basti-ji, peti dan istega meseca. Krasni vencji, podučni govor našega duhovnika g. Šeparoviča, preganljivi žalostinki "Vigred" ter "Blagor mu..." pevskega zbora 1233e in 328e čete, mnogobrojna navzočnost tovarišev in prijateljev ter v srce segajoče poslo-vilne besedo tov. V. Pahorja (ki jih na koncu navejamo v celoti) naj bodo njihovim družinam dokaz, da njihovi možje odnosno oče-

tje niso odšli zapuščeni in da srca nas vseh razumejo bol, ki navdaja žene in osirotelo otročiče ob tako težki izgubi.

Predragi Andrej, Ivan in Rudolf!

Bili ste nedolžne žrtve neprevidnosti tuje roke, žrtve Vaše dolžnosti.-

Spremljamo Vas k zadnji poti, poti pokoja, poti miru. Spremljamo Vas v duhu z Vašimi dragimi, v duhu z Vašimi sorodniki — z ženo in otročiči — v duhu z vsemi brati Slovani.

Bili ste bratje med brati, možaki, delavci, poštenjaki, zavodnjaki, skratka: prijatelji vseh.

Z mislijo na dom pa pravi družinski očetje. Oh, zaman Vas bodo pričakovali doma!

Vsaki dan je misel Vaših ženic z Vami, vsaki dan vprašujejo otročiči: "Mamica, kdaj pride ata?" Ali nemo bo naprej odmevalo: nikdar več... Nedolžni otročiči, vaš tata spi in se ne prebudi nikdar več...

Žrtve krute usode, nepozabljeni tovariši — kmalu Vas bodo položili v Vaš še nezaželjeni si dom — v temno gomilo miru, v tujo grudo, toda želimo Vam vsi prisrčno, naj Vam bo tuja zemljica lahka!

Sanjajte sanje mirne, sanje sladke, sanjajte o svojcih, ki so tam, daleko preko morja --- in spite mirno ---

Prijatelji dragi, končali ste svoja življenja, tukaj v tujini, morje naj Vam žubori večno sladko uspavanko, valovi pa naj se naglo valijo — do našega Jadrana — in njih glas naj odmeva do Tolmina, do Vaših ženic in otročičev — in naj jih tolaži ---

Na svidenje!

I Z R E K I

Blagor človeku, ki najde modrost, kajti z njo je bolje trgovati, nego s srebrom!

Eno vem gotovo, a to je, da bodoči naraščaj ne bo takšen, kakršnega bo vzgojil sedanji naraščaj.

Hraber človek ne more biti tiran; to so sami plašljivci in podleži.

Ne reči: nemorem! Beseda nemogoče je izgovor lenob.

Kar si izgubil trenutkov, ti jih tudi večnost ne more povrniti.

V šoli se zelo malo uči otroke, kako se živi in misli.
(na naših četah pa še toliko manj!)

JUGOSLAVIJA PRED VOJNO
in naša politična prihodnost

Hitri propad Jugoslavije nas je vse osupnil, kot nas je osupnil hitri propad Poljske, Francije in drugih držav. A te vojaške propade si razlagamo s stališča vojne pripravljenosti in vsestranske nadmoči, ki jo je imela Nemčija v onih letih. Vojaški propad Jugoslavije je razumljiv in ima svoje razloge, ki ga opravičijo pred svetom ne da bi Jugoslovani sami izgubili svoje vojaške časti. Toda najbolj žalostno dejstvo, ki je pri peljalo do tega popolnega poloma že v prvem začetku, pa je ono nesoglasje med jugoslovanskimi narodi, ki je zadalo tako globoko, skelečo in skoraj neozdravljivo rano slovanski duši in predvsem nam Primorcem, ki smo gledali v Jugoslaviji bratsko državo, ki nas bi morala prej ali slej osvoboditi in rešiti spod težkega jarma politične sužnosti in odcepljenja od lastnih bratov.

Narodni propad Jugoslavije je razkrinkal pogubno politiko ki so jo vodili v Jugoslaviji gotovi elementi velcsrbskega imperijalizma, ki so imeli pri kralju in njegovi stranki največjo zaslombo; zunanji izraz tega političnega stremljenja je bila v gotovem smislu srbska militaristična kasta, ki nikakor ni hotela popustiti želji in stremljenju drugih jugoslovanskih narodov in skupin, ki so bili ujedinjeni v okviru jugoslovanske države. To vedno nasprotstvo v prvi vrsti s Hrvati, je bila rana in znamenje šibkosti in norazumevanja, ki je tako pogubno vplivalo na dogodke v aprilu leta 1941.

Mi Primorci, ki smo z vso dušo in prepričanjem verovali v Jugoslavijo in smo si v trpljenju in političnih sanjah predstavljali bratsko Jugoslavijo kot prihodnjo rešiteljico v znamenju bratstva, smo osupnili ob njenem propadu, a ko smo spoznali, da je v Jugoslaviji smisel narodnega bratstva in pobratimstva popolnoma odpovedal prav v trenutku, ko se bi morala moč države na isto mišljenje in prepričanje pri vseh narodih, ki so jo tvorili, smo podlegli neizmerni žalosti in razočaranju, skoro obupu, ker se je pred nami razblinila v noč vera v brate onkraj Snežnika in smo spoznali, da je pot do jugoslovanskega bratskega odinstva še dolga in ... krvavo prepojeno.

Ko so Nemci več dni zaporedoma brez usmiljenja bombardirali in uničevali Beograd, prestolico jugoslovanskih narodov, ker so je Jugoslavija junaško in z odpornim duhom pridružila zatiranemu narodu, se je na Hrvaškem ustoličil diktator Pavelić in je s svojimi ustaši prešel v vrste nasprotnikov Jugoslavije. Hrvatska je že dolgo stremela po separatizmu in samostojnosti; hotela je ustanoviti tudi svojo narodno neodvisnost v okviru jugoslovanske države; a to ostro nasprotje med jugoslovansko politično zamislijo in hrvatskimi težnjami izvira po večini iz srbske nepopustljivosti in iz centralističnih teženj kralja Aleksandra.

Jugoslavija je doživela v kratkih dneh popoln vojaški in

politični razpad, a kar je še bolj pomenljivo in grenko, izgubila je tudi svoje edinstvo v znamenju jugoslovanstva in bratstvo. Po prvi svetovni vojni se je Srbija štela kot rešiteljica Slovencev in Hrvatov izpod avstrijsko - ogrskega jarma; a ker so se Hrvati in Slovenci borili proti Avstriji, so si Srbi prilasčali radi tega dejstva pravico do poveljevanja tudi nad narodnimi brati: šteli so se za osvoboditelje. To čustvo pa je prišlo v dejstvu včasih tako daleč, da so se smatrali kot zmagovalce in gospodarje. Prve Jugoslavije ni združilo in ustvarilo skupno delo, skupno trpljenje, skupno prelita kri: ustvarila jo je predvsem Srbija in si pri tem osvojila nekatere predpravo, ki jih ni popustila niti pozneje, ko bi se moralo oglobiti bratstvo in edinstvo tako v ideji kot dejanju med različnimi jugoslovanskimi narodnimi skupinami.

Danes lahko mirno rečemo, da je prva Jugoslavija doživela popoln polom radi pogrešene notranje politike, ki je v tej vojni tako grozovito razgalila vso šibkost, pomanjkljivost in sebičnost vsega državno-narodnega ustroja nekdanje Jugoslavije. Namesto bratstva je prišlo do krutega prelivanja bratske krvi, do sovražstva, ki se je stopnjevalo do skrajne podlosti in nizkotnosti ter premnogokrat do zverinskega postopanja. Vsa Jugoslavija je padla v politično nejasnost, v narodno razprtijo, v idejna nasprotstva, ki so zahtevala toliko žrtev, toliko nesoglasja, da je tekla bratska kri v potokih v Donavo in proti sinjemu Jadranu.

Iz te krvi pa je polagoma vstajala nova zarja, iz skupnega trpljenja je vstajalo novo prepričanje, iz skupnega dela in boja nova gotovost in nova prihodnost. Razprtije in bratomorstvo so delo egoističnih interesov gotovih političnih struj; ljudstvo samo pa je ostalo vedno bratsko, če ga ni pokvarila tuja propaganda. Iz tega ljudstva je vstala nova politična ideja, ideja pravega bratstva, porojena iz krvi, ki je skupno tekla in namakala zemljo kjer vstaja nova Jugoslavija, zavita v zarjo pravega bratstva, ki se je rodilo v ljudeh, ki so šli ramena ob ramenih po isti poti, dolgi in trdi, za istimi cilji, ki ni prej popustila v narodnem smislu bratom Hrvatom.

Na razvalinah stare Jugoslavije vstaja iz ljudstva samega nova politična zamisel, ki temelji na zgodovini, na prepričanju, na bratstvu. Jugoslavija je propadla, toda idejno ni umrla; v trpljenju in boju se je prerodila, preosnovala, prenovila na široko in dolgo v politični in socialni zamisli. Danes si že jasno lahko predstavljamo našo novo Jugoslavijo po volji naroda samega: svobodna, demokratska, federativna.

Svobodna: brez svobode ni političnega in socialnega življenja, kakor ga zahtevajo naši časi; svoboda je najvišji cilj vsakega naroda, največji činitelj vseobčega razmaha človeškega duha in osebnosti same.

Demokratska: beseda je grškega izvora in pomeni "moč ljudstva". Narod mora biti sam gospodar svoje usode, ustvarja in kuje si jo sam, po lastni želji ter prepričanju. Po lastni volji

si postavi vlado, ki ima nalogo, da želje in voljo svojega naroda dejansko izpelje v formalnostih vsakdanjega življenja. Narod ima svoje predstavnike, ki so vez med njim in njegovo vlado. Narod stopa v politično življenje potom poslancev, ki so nosilci njegovih misljenj in teženj.

Federativna: po naše "zvezna". Gotova večja državno-politična skupnost se sestoji iz manjših skupnosti, ki imajo iste pravice in dolžnosti. Zvezne-federativne države so na pr.: Zveza Sovjetskih Socijalističnih Republik in Združene Ameriške Države. Ako se le poglobimo v bistvo federacije in pogledamo politično, vojsko in gospodarsko dveh navedenih zveznih držav, vidimo, da imajo take države vso podlago in vso gotovost procvita v gospodarstvu, razmaha v socialnem duhovnem in političnem življenju. Poleg tega pa imajo poedini narodi, ki tvorijo federacijo, vse pravice, ki izvirajo iz narodnosti, vere, socialnega in političnega prepričanja in si uravnavajo svoje narodno in kulturno življenje na lastnem hotenju in stremljenju, po posebnem svojstvenem dušnem ustroju, po svoji zgodovini.

Kot federacija bo Jugoslavija obstojala iz Srbije, Hrvatske, Slovenije, Bosne-Hercegovine, Crnogore in Makedonije. Vse te narodne edinice bodo imele samostojno narodno življenje in vsaka bo odgovorna za svoje notranje razmere in lastno narodno življenje; Nad vsemi pa bo centralna vlada, ki bo federativno Jugoslavijo predstavljala v svetu, vodila njene svetovne interese in reševala njena mednarodna vprašanja. Skupno in edino bo le to, kar je najbolj nujno potrebno: zunanja politika, narodno-državno gospodarstvo, denar ter vojska. V svojem razvoju stremijo narodi za tem, da se popolnoma osvobodijo in postanejo samostojni; to je naraven razvoj, ki vzhaja iz kulturnega stališča in iz politične dozorelosti. Temu razvoju pa nasprotuje gospodarsko in finančno vprašanje, ki vedno bolj stremi po skupnosti, po razpolaganju z večjimi količinami in zalogami vsega raznovrstnega gospodarskega področja. Zato je smisel federacije najboljša rešitev nerodnega vprašanja in gospodarskega obstoja; zadosti narodnim stremljenjem in željam, ker da narodu samostojnost v federaciji, in gospodarskim zahtevam, ker se v federaciji ustvari skupna državna gospodarska edinica, ki skrbi, da deli narodno blago tako, da imajo vsi narodi federacijo zagotovljeno življenje, ne da bi bili odvisni od drugih držav. Ker država sama proizvaja in prideluje med svojimi mejami, je njen položaj med drugimi utrjen in njena politična in ekonomska neodvisnost toliko bolj gotova, ker ima vse doma.

Rešeno bo tudi ustavno ali konstitucionalno vprašanje: kraljevina ali republika. Jugoslovansko javno mnenje, želje in hotenja se vedno bolj odločno obračajo proti republiki, ki je najboljša in najbolj zrela zamisel moderne države. Vprašanje formalno se ni rešeno, a jugoslovansko ljudstvo se je že vnaprej izreklo za republiko, ki more edina jamčiti novo politično jugoslovansko državno-federativno zamisel.

L. S.

Doljak:

KDO JE PARTIZAN?

Že daleč je čas
ko slišal sem glas,
da v temne gozde
nas vabite vse.

Sem vedno želel,
da z vami bi šel,
a meni pa to,
res, možno ni bilo.

Imel sem družino,
imetje, živino,
požiga se bal,
za se trepetal.

Ko takrat bi znal,
da tu bom končal,
že vam bi sledil,
za dom se boril.

Sedaj sem spoznal,
da prav nisem zbral:
le kdor je šel k vam
je res partizan!

Kdor tam se bori,
le to si želi:
da suženstva spon
nam rešen bo dom.

Junakov teh kri
zdaj zemljo škropi,
z nje raste oltar,
ki v veke bo stal.

V zatišju gozdov
nebroj je grobov;
v njih trupla trohne,
a oni žive!.

Kdor kot jaz je tu - obstran,
naj ne kriči - sem partizan!
Kdor zavesti kaj ima,
naj ne skruni njih spomina!

Jugoslavija

Črtano ozemlje
je bilo še zaseda-
no po Nemcih 1. ja-
nuarja 1945.

(Vzeto iz francoskega lista "Rafales", 8. marca 1945.)

POLITIČNO ŽIVLJENJE V ITALIJI PO PADCU

Če sledimo političnemu razvoju in vsakdanjim dogodkom v Italiji po padcu, bomo kmalu prišli do prepričanja, da italijanski narod ni zrel za demokracijo kot jo hočejo novi časi in jo predstavlja moderna politična miselnost. Lahko tudi rečemo, da se Italija ni nikoli, niti v preteklem stoletju, izkazala kot demokratsko mocna in prepričana država. Sploh je bilo demokratsko politično življenje v Italiji vedno nestalno in neodločno; mogoče izvira vse to iz italijanske zgodovine, mogoče iz ustroja italijanske politične miselnosti, ki ima moze, globokega političnega gledanja na eni strani, na drugi pa moze, ki stremijo po uveljavljanju osebnega političnega prepričanja, ki pelje do absolutizma. Posebno po prejsnji svetovni vojni je v Italiji demokratsko politično prepričanje in miselnost kot izraz splošne narodne volje in hotenja popolnoma propadlo in podleglo do skrajnosti že skoro brez upora fašističnemu političnemu ustroju, ki je pripeljal Italijane do popolne demokratske mrzlosti, Italijo pa do največjega njenega političnega in vojaškega poloma in propada.

Fašizem je zaslužnil svobodno miselnost, izraz človeške osebnosti, in prosti polet človeškega razuma, ki hoče v duhovne svetove, kjer se najlažje in najbolj pristno lahko izraža; umoril je duševnost in ukoval verige človeškemu duhu; ubil je prosto politično, literarno, filozofsko in socialno življenje in udejstvovanje ter tako onesposobil za dolga leta italijanski narod, da bi si mogel sam vladati z demokratskimi načeli. Politično stanje v Italiji danes jasno kaže politično negotovost, nezmožnost, nezrelostni propad. Italijansko ljudstvo se je tekom let navadilo, da je mislil zanj v vseh ozirih nekdo drugi - Duce - in se je že vnaprej vdalo njegovi volji in hotenju ter ukazom njegovih periferičnih pooblaščenecv. Italijanski narod se je v fašističnem režimu popolnoma odpovedal svobodni politični miselnosti; in še več, odpovedal se je svojim najbolj naravnim demokratskim pravicam: političnemu udejstvovanju potom poslancev, ki bi si jih moral sam izbrati in ki bi bili nositelji njegove volje, njegovega prepričanja in njegovih zahtev. V Italiji pa je v letih fašizma seznam takozvanih poslancev predstavila fašistična stranka in ljudstvu ni preostajalo drugega, kakor da privoli in formalno odobri to, kar je Mussolini hotel in želel. Dejstvo je, da je fašistični režim prijal italijanski politični miselnosti, ker drugače bi ga 40 milijonski narod ne trpel in celo poviševal do skrajnih mej skozi 25 let. Radi tega je ves italijanski narod odgovoren za svoj propad in za barbarstva, ki so se dogodila v času in v imenu fašističnega vziranja in vladanja.

Danes je italijansko ljudstvo politično na zelo nizkem stališču v primeri z drugimi narodi: ne zna politično misliti in še manj se zna demokratsko udejstvovati. Mussolini je ustvaril milijone političnih hlapcev, ljudi, ki so se skoro brez vsakega pro-

testa in odpora vdali njegovi politiki, njegovim socijalnim gospodarskim in sploh življenjskim odredbam. Iz vsega tega izvira resnično dejstvo, da italijanski narod ni zrel za demokracijo in da sploh ne more uveljaviti in izhajati z njenimi političnimi načeli. Zato si mnogi Italijani želijo nazaj Mussolinija in ni izključeno, da bi se fašizem ponovno utaboril v Beneški palači takoj drugi dan, ko bi zavezniške vojaške moči zapustile Italijo. Italijanski narod se je tekom 25ih let Ducejevega samodrstva in birokratizma popolnoma vzivel v svojo politično suznost in italijanska politična miselnost je popolnoma podlegla v vsakem oziru in v vsakem slučaju in izgubila vso politično samostojnost. Italijanski narod je prepustil, da ga je Mussolini obenem z italijansko državo proglasil kot eno in isto s svojo fašistovsko stranko. Danes italijansko ljudstvo ostaja mrzlo in apatično za demokratske obnovitve in ne zna uveljaviti svojih političnih pravic, ki mu prihajajo iz demokracije. S tem javno prizna, da Mussolini ni bil človek, ki se je Italiji vsilil proti volji naroda, ampak da je bil človek, ki je poosebljal dolgo vrsto let želje in hotenje vsega italijanskega naroda v večji ali manjši meri. Zato je danes italijanska javnost tako tuja in daljna demokratskemu prepovedi, ki niti s pomočjo zaveznikov ne more doseči zadostnega in pričakovane razmaha. V Italiji ni nobene skupnosti za demokratsko polno življenje in celo v narodnem oziru se porajajo iz dneva v dan novi problemi, nova vprašanja, ki morajo dobiti prej ali slej odgovor od vladne strani: Sicilijska hoče svojo državno neodvisnost, samostojnost in noče več v vojno za ostalo Italijo, hoče imeti lastno vojsko, ki bi branila pravice Siciliji in ji priborila pravice sedeža pri zeleni mizi ob sklepanju miru kot neodvisna državna enotica in si zagotovi tako popolnoma od Italije neodvisno življenje. Sardinija se sklicuje na svojo nekdanjost, ko je bila gospodar sama sebi in je niso iskoriščali veletrgovci in veleindustriji iz ostale Italije. Drugod v Italiji je vse polno ideoloških in efektivnih nasprotstev, ki ne marajo na noben način do skupnega izraza, da bi Italija odločno krenila na demokratsko pot. V Siciliji hočejo neodvisnost, obenem pa manifestirajo za Mussolinijevo vrnitev, ker premalo zaupajo moči in duhu italijanske demokracije; v Rimu držijo na visokih in odličnih mestih fašistične zločince in celo pomagajo k temu, da iz zapora zbeži iz rok pravice zločince Rautta. Vsepovsod v Italiji mrgoli Mussolinijevih pristašev in italijanska demokracija nima in ne najde mej, da bi jih postavila v raznih področjih državne uprave na mesta, ki jih še vedno zastopajo več ali manj kompromitirani uslužbenci iz Ducejevih časov.

Vse politično italijansko življenje po padcu priča, da Italija ni doživela v sebi polet revolucije in preosnovanja klub vsem neozgodam, v katere jo je pripravil fašizem in njegovi vodje; da ni mogla in ne more organizirati na demokratskih načelih svojega novega življenja; da je ostala njena polna miselnost v bistvu še ve-

dno v okviru in okovih polno miselnosti fašizma; skratka: Italija se ni prerodila in se ne bo prerodila v demokratsko državo. Vse to priča, da nosi vsi italijanski narod isto odgovornost za sedanjvo vojno in njene grozote kot jo nosi Mussolini in jo nosita Hitler in nemški narod. Če bi se bila laška javnost po Mussolinijevem padcu enoglasno dvignila in korenito obračunala z vsemi onimi, ki so jo napol zaslužili in si unazali roke s krvjo nedolžnih, bi lahko rekli, da sta italijanski narod in Mussolinijev fašizem dve isto ločeni strani in bi Italijo lahko gledali z drugačnega stališča in vidika; ker pa se to ni zgodilo že po skoro dveh letih, moramo laški narod obsoditi kot vojnega sokrivca in kot tak mora plačati za vse gorje, ki se je rodilo iz te vojne. Malo krvi prisiljenih bojnikov za demokracijo ne more pač niti od daleč priti v poštev kot protiutež vsem onim grozodejstvom, ki so jih izpeljali Italijani po našem Primorju, Istri ter ostali Jugoslaviji. Krvave solze ne morejo biti posušene z neiskrenimi besedami in frazami, ki jih slišimo od tu in tam v Italiji kot odgovor vseobčim našim zahtevam, da pridejo pred resno in odločno sodišče vsi oni, ki so nam teptali brez usmiljenja in človečanstva; vsi oni, ki se niso zmenili za prošnje mater in za bolestne krike nedoraslih otrok. Naše porušene in požgane domačije, naša s krvjo in solzami namočena zemlja mora dobiti zadoščenje in masčevanje z roko neizprosne pravice!

Po Mussolinijevem padcu se je v Italiji pojavilo vse polno raznih političnih strank in struj, a do resne demokracije ne pride in gotovo se dolgo ne bo prišlo. Zdi pa se, da so vse stranke le zunanja politična formalnost brez vsakega izrazitega in določene cilja in programa; še več: vse so brez onega neobhodnega izraza politične bojevitosti, ki je neobhodno potrebna pri politični in socialni preosnovi naroda in države. Celo italijanska komunistična stranka je skoro brez vsake politične vrednosti in vpliva. Zdi se, kakor da se italijansko ljudstvo noče prebuditi iz omamice fašističnih parad, prispevati k novi ideološki in dejanski realnosti vsega svetovnega stremljenja, ki je obsodilo fašizem in hitlerizem kot velikanski korak nazaj v človeški kulturi in civilizaciji.

Italijansko ljudstvo noče sprejeti nove volitvene odgovornosti, ki mu ga nalaga demokracija, ampak ostaja znova brezbržno za pravnost vsega svojega življenja. Mogoče se se sedaj ne more rešiti one otopelosti, v katero ga je pahnila Mussolinijeva politika visokodonecih govorov, parad v rimljanskem koraku in vsestranskih zagotovil o politični in vojaški moči. Zato je danes v Italiji protifašistična reakcija tako neizmerno majhna in skoraj brez izraza. Če bi bil Mussolini za italijansko ljudstvo resničen in nepriljubljen samodržec, bi po njegovem padcu morala izginiti iz italijanskega naroda tudi njegova politična miselnost; dejstvo pa je, da so Italijani gledali v nekdanjem Mussoliniju neko vrsto posebljenja svojih želj in prepričan in ga ne obsojajo, ker bi

morali istočasno obsoditi tudi sami sebe. Iz vsega sledi, da je bil Mussolini izraz italijanskega vseobčega imperijalističnega stremljenja in da ima torej italijanski narod v tej vojni enako odgovornost kot jo ima Mussolini sam. To pa je najbolj razvidno iz procesov proti vojnim zločincem. Medtem ko so se v francoski in v ruski revoluciji narodi krvavo maščevali nad svojimi političnimi in socijalnimi zatiralci, medtem ko sedaj v Franciji, Bolgariji in Jugoslaviji s krepko roko mačujejo političnim in narodnim izdajalcem, so v Italiji pustili, da jim je najprej ušel iz rok Mussolini, za Hitlerjem prvi vojni zločinec, prepustijo, da poveljuje "karabinerjem", organom pravice, general Orlando, ki ima krvave roke, in da je istim karabinerjem ušel za hrbtom "bolni" general Roatta, oni, ki je na svojo roko in v imenu Mussolinijevega in italijanskega naroda z zločinskim namenom požigal naše domove, moril naše brate, teptal našo domovino!

Da se je italijansko ljudstvo tako brez reakcije vdalo političnemu Mussolinijevemu zasuznjenju, da je skozi 25 let skoro brez izjeme prehašalo brez ugovora fašistični režim, da je ob Mussolinijevem padcu ostalo z nekakim objokovanjem na pretekle čase, da danes ne more ustvariti resne demokracije, da sploh po takšni politični in vojaški katastrofi ni doživelo nobene preobnove v samem sebi in si ustvarilo iz lastnega trpljenja, krvi in razdejanja revolucionarno politično miselnosti; vse to kaže, da so Italijani politično zelo nizko padli, propadli do same brezbriznosti za lastno usodo svobodoljubnega naroda; da so brez politične volje; da iščejo samo, kako bi se izmazali brez pravih žrtev in brez demokratske iskrenosti iz položaja, kamor so se zavozili skupno z Mussolinijem. Še vse več: na tihem si želijo nazaj Duceja, da bi jih še naprej uspeval s svojim impozantnim nastopom z balkna Beneške palače, da bi jim še naprej opeval njih moč in slavo, da bi on mislil in delal mesto njih in bi oni le gledali in se navduševali za fašistično parado in zunanost, ne da bi se zavedali svojega lastnega ponižanja kot državljani, ki bi morali biti sami gospodarji svoje osebnosti in narodno-politične svobode.

Z vsem tem kaže danes Italija vsemu svetu svojo nedozorelost in svojo nezmožnost za demokracijo, za preosnovo vsega svojega političnega in socijalnega življenja; vse umetne injekcije, poduki in navodila, ki jih prejema od zaveznikov, ostajajo skoro brez sadu; jasni dokazi drugih narodov ne morejo in ne bodo več dvignili italijanskega ljudstva do one stopnje, da bi sprejelo na svoje rame s priznanjem vso odgovornost lastnega življenja in delovanja v resni, široki in pravi demokraciji. Italijanski narod je popolnoma propadel, in kar je še bolj čudno, zdi se, da ne želi vstati: na njem teži pač odgovornost za sedanjo vojno in vse njene grozne posledice; italijanski narod molči, ker se v njem skriva vojni zločinec!

L. S.

Franjo Felc:

P E V C E M

V krogu zbrani ste tu, pevci moji,
zapijte pesem nam o krutem boji;
zapijte pesem o naših mi junakih,
ki na svetu njim jih ni enakih!

Zapijte čvrsto, da popadajo okovi,
ko za svobodo "Slave" umirajo sinovi,
in klicarji v tujini nam bodite,
poslanstvo naše vi nam izpolnite!

Zadoni naj pesem vaša do neba,
da čul jo narod boče pre' morja;
naj dom naš čuje pesem iz tujine,
zapijte jo ponosno, iz srca globine!

Mogočna pesem naj iz grl vam zaori!
Kot iz zvona večerni "Ave" nam doni!
Ob večerni uri in v noči jasni
zapijte nam o naši "Devi" krasni!

In zdaj, ko daleč smo od naših blagih,
nam ljubljenih in v srcu dragih,
naj pesem bo tolažba nam odina,
ta pesem sladka, v boilesti: "Domovina"!

Z veseljem nam zapijte pesem milo,
saj kmalu jutro zlato bo se porodilo.
Zato zapijte le nam pesem glasno,
pesem Svobode, v mlado jutro jasno!

~~~~~

N O V G R O B

V torek, 6.marca 1945ega, je umrl naš 40letni tovariš
GORJUP Stefan, s 332. slov. čete, sin pok. Stefana, rojen 28.
aprila 1905. v Kalu nad Kanalom, neporočen.

Gorjup Stefan je četrta zrtav avtomobilske nesreče, ki
se je pripetila 3. t.m. na glavni cesti onkraj Folelli-ja. Z
drugimi ranjenci, je bil tudi pokojni Stefan takoj odpeljan v
vojaško bolnico št.40, v Cervione, kjer je tri dni nato podle-
gel težkim poskodbam.

Od pokojnega Gorjupa, kateremu so tovariši priredili lep
pogreb, se je na jugoslovanskem pokopališču v Bastiji v imenu
vseh poslovil tov.V.Pahor,pevski zbor pa je pri odprtem grobu
zapel žalostinke.

Naj mirno počiva v tuji zemlji!

K R I T I K O M

Odkar ta-le "Naša Zvezda" izhaja
vsak izmed nas po njej hitro sili,
zakaj marsikaj človek se navaja
kar doma se nismo naučili.
Ko po četah novodošlo številko se prebira,
vsakemu izmed nas se ne ustreže,
ker vsak po svojem jo komentira
v jedro članka, kamor njega glava ne doseže.
Misel in mnenje vsak ima različno,
ko čita poznato skladbo poezije,
ker vse to on zna, se mu ne zdi pravično;
ker njemu zanimive bolj so ameriške revije.
Marsikdo s čitanjem se ukvarja,
ker še nekaj Slovencev nas je tu okrog;
istočasno 'k'teri se lepo 'zgovarja,
ker na vesti peče ga kakšna nadloga.
V vseh taboriščih velika je danes kritika;
in to vedno jomobrača na prvo stran
tisti, ki prej ga je zanimala prejšnja
politika in danes se steje, da je prvi partizan.
To je izraz tistega, ki sam si ga izbira
ter širokoustno povsod on se hvali,
da večkrat pride tudi do prepira;
ko domov pride, vse mu bodo poravnali.
Rečeno je, saj za zdaj ni ura,
pustimo na dnevnem redu te reči;
naj bo zajec ali pa kura,
jasno je, da vedno ga kaj skrbi.
Kar se tiče "Naše Zvezde", drugih spisov,
zelo težko zadovoljiti je vseh
in, da bi se kak preveč ne napihal,
svetujem: "Kar na delo!", vsi pojdejo v meh.
Danes vsi rabimo kakšnega razvedrila,
radi gorja družin in vseh Slovanov
zapomniti sinov, ki mati jih je rodila,
danes njim slava, slovanske zemlje partizanov
kak' bode te reči gotovo kritiziral,
da kaj smo temu mi bili krivi.
Lahu in Nemcu ves svet se je upital,
njih zmage, nikdar več domov bi se ne vrnili.
Vsak lahko prizna: složno vsi se ne strinjamo
in mnogokrat, ko se kaj izjavlja,
pijani v pogovorih se preklinjamo,
brezpomembne fraze se uporablja.
Ako tej vojni končati se ji ne bode sila,
potrebna, v resnici bila bi za koga,
ker ravno ta bi nas še kaj naučila,
zakaj se ne vlada med nami prava sloga.

OBRAZI IZ SEDANJE VOJNE

Marsal Rodion Malinovsky

Marsal Malinovsky se je rodil blizu Odese. Svojo prvo vojaško službo je dovršil v neki kazaški diviziji ob času prve svetovne vojne in se je boril proti Nemčiji v ruski armadi, ki se je udejstvovala na francoskem bojnem polju na zapadni fronti. Tu so bili njegovi vojni tovariši Angleži in Avstralijanci. Po padcu carske Rusije je vstopil v Rdečo Armado in danes je eden njenih zmagovitih poveljnikov. Ima okrog petdeset let.

Po zhačaju je premišljen in miren, a ob istem času tudi nepopustljivo energičen; skrbno in lično negovan tudi v dneh najhujših bojov, izredno gostoljuben in v družbi preprost. Kakor večina ruskih generalov, tudi Malinovsky govori malo, kar daje njegovim izjavam tem večjo gotovost in važnost.

Kot vojaška prvovrstna osebnost je stopil v tej vojni v ospredje ob času ruske protiofenzive kot poveljnik druge ukrajinske fronte. S svojo armado je zmagal v ostri in težki bitki za Karkov, eno najvažnejših ruskih industrijskih mest, proslavil se je v bojih pri Krivoj Rogu in Zaporožju. Pozneje je vodil z mojstersko roko vojne operacije v Rumuniji. Z vsa odločnostjo je naglo prodrl v Transilvanske Alpe, posložujoc se svoje nadmoči v oklopnih sredstvih in konjenici ter tako prehitel Nemce v istem načrtu. S tem naglim prodorom čez levi nemški bok, je ogrozil vso nemško fronto v Rumuniji in ji vstvaril nevzdržljiv položaj. Ko si je enkrat osvojil Transilvanske postojanke in prelaze, je z močnim čelnim napadom iz Besarabije prisilil vse nemške čete v Rumuniji na splošen umik z dežele, ki je dobavljala nemski armadi v velikanskih količinah bencina in živil. Boji za Rumunske petrolejske vrelce so bili trdi, ker se je nemško poveljstvo zavedalo, da izgubi v Rumuniji glavni vir za dobavo tekočega goriva. Po zavzetju Bukarešte in padcu Rumunije same je Stalin poklical v Moskvo svojega zmagoslavnega generala, da je v njegovem imenu podpisal premirje s prvo proosistično državo, ki se je morala vdati zmagoviti Rdeči Armadi. Stalin je podaril Malinovskemu maršalsko čast za vojaške zasluge istega dne kot Tolbuhinu, poveljniku tretje ukrajinske fronte.

Velike zmage pa niso Malinovskega potegnile iz ravnovesja in mirnega gledanja. Z istim mirnim preudarkom in premislekom nadaljuje z vojnimi operacijami, ki so ga pripeljale na madžarsko ravan. Njegove čete so obkrožile Budimpešto od vzhoda in severa, medtem ko čete maršala Talbuhina napadajo na jugu. Od Budimpešte, ki je po 45ih dneh ostrih in neprestanih bojov padla v ruske roke, pa bo peljala pot oba poveljnika ukrajinske fronte čez Bratislavo na Dunaj in v osrčje Reicha samega.

L . S .

P A R T I Z A N I

Kad fašizmu zemlju našu izdajnici pokloniše
I Hitlera, ljudoždera, gospodarem proglasiše,
Kad prokljeta črna jata na Rusiju navališe,
Tad se mladi partizani ko iz zemlje pojaviše.

Kad se naši vlastelini na dve grupe razdvojiše,
I po planu Führerovu pasaluke izdeliše,
Kad se sluge fašističke bratske krvi napojiše,
Tad im hrabri partizani novu borbu objaviše.

Kad izrodi željni vlasti krst klukasti poljubiše,
I nevinom krvlju roda rad izdaje potvrdiše,
Kad se plahi i lakomi volji greha pokloniše,
Tad mačeve osvetničke partizani povadiše.

Kad dahije sirotinji, grozni zulum udariše,
I sve što se ne pokori, na čengele umoriše,
Kad pitoma naša sela živom vatrom upliše,
Tad zastave zaštitnica partizani razaviše.

Kad fašiste naše zemlje razbojnički opustiše,
I kad braću među sobom nacistički zavadiše,
Kad na nejac našu slabu, gnev Iroda iskalise,
Tad se s njima partizani otvoreno sukobiše.

Kad Slaveni s demonina ostre sablje ukrstiše,
I rogove njima Rusi na Staljingrad polomiše,
Kad se podli sateliti radi vlasti izmiriše,
Tad im naši partizani plan pakleni pokvariše.

Kad Saksoni strašnom flotom osovinu prelomiše,
I dušmani na silu im svu Afriku teslimiše,
Kad savezne zračne sile rimske zmiје ukrotiše,
Tad krajeve naše od njih partizani očistiše.

Kad otimac i pljačkasi posrnuše na bojište,
I maršal im TITO reče da svobodu narod ište,
Kad se pesma za "Slavena" po gorama zaorise,
Tad heroji partizani večnu slavu zadobiše.

Kad krvave izjelice spor s narodom izgubiše,
I sa lažnom propagandom čast nacije umanjise,
Kad u strahu od lumače kabanice okrenuše,
Tad handžare partizana pod vilice osetiše.

Kad sramotne izbeglice sud narodni opaziše,
I ko zvižeri prebijene pred svijetom zavapiše,
Kad im nasi zaveznicci izdajnički rad odkriše,
Tad stražare na granice partizani postaviše.

Kad plamena naša litom svoju zemlju zagrlise,
I režime fasističke na vekove sahranise,
Kad Slaveni porobljeni svoje snage sjediniše,
Tad im braća partizani put slobode prokriše.

Partizani rodoljubni, majke, sestre, braćo mi ja
Vaše delo i od sunca Slavenima bolje sija,
Kroz vašu se tešku borbu ropski lanci pokidase,
Večna slava drugovima, sto za narod popadaše.

SMRT FAŠIZMU, SLOBODA NARODU!

B.

VILHARJEV SPOMENIK V POSTOJNI

Tlačeni narodi se prebujaajo, kličejo po svobodi tembolj,
čim bližje vidijo zarjo osvobojenja. Že se izdelujejo načrti za
srečnejšo bodočnost, za srečnejšo ureditev svoje domovine, svo-
je zemlje, svojih domov. Zde se mi kot družina, v koje že itak
majhen domek se je vsilil tujec-ropar ter jih končno pognal po
svetu. Nič mu ne ugaja v koči, vendar-le iz nje noče. Pa pride
dan obračuna, ven mora, ker družina se vrača in zahteva svoje
nazaj. Z bolestjo v srcu se družina ozira po koči, vse je opusto-
šeno, vendar ne omahuje, da je le zopet doma, vse bo zopet kot
nekoč.....

Istotako se bomo tudi mi nekoč vračali tja, odkoder naš
je pregnala tujčeva pohlepnost. Tudi mi ne bomo našli doma več
vsega, na kar smo bili tako ponosni, ker je bilo naše in samo naš-
še. Predvsem vsega, kar je nazunaj pričalo o pripadnosti naše
zemlje, ne bo več, ker davno je že tujec oropal zemljo zadnjih
vidnih dokazov te pripadnosti.

Tudi Postojna je med propanimi naselji te naše domovine.
Vsi starejši Postojnci se se živo spominjajo leta 1906ga, ko
je bil na trgu sredi mesta postavljen spomenik našemu pivskemu
rojaku, pesniku Miroslavu Vilharju, s Kalca pri Knežaku. S samo-
zavestnim ponosom so nam pripovedovali o tisočglavi množici, ki
je prihitela od vseh strani, zlasti od Pivke, da proslavi svoje-
ga borca za resnico, o pestrih narodnih nošah ter o valovanju
modro-belo-rdečih trobojnic; spomin na naše vedre Sokole pa mu
izviije vzklik: "In da si videl one na konjih!"

Spomenik ni bil razkošen niti velik - os podstavkom okrog 6 metrov visok, doprsni pesnikov kip je bil bronast, medtem ko je bilo ostalo iz narrežinskega kama - na njem pa je potnik čital pesnikove besede: "Čujte gore in bregovi, da sinovi Slave smo!" Razumel je in vedel, čigav je narod, "ki biva tod". Toda razumeli in vedeli so to tudi oni, ki pa tega niso hoteli vedeti. Iskali so pretveze, da ga odstranijo, toda kako naj pljunejo na svoje lastne obljube ljudstvu - da mu prinašajo svobodo, prostost, dvatisočletno civilizacijo - komaj par let po njihovem prihodu! Prišlo je leto 1928o: "Treba je razširiti trg radi prometa", so rekli in pri tem skodoželjno mislili na odstranitev simbola slovanske Postojne. Vendar so na prošnjo par res naših občinskih mož, tokrat se vsaj deloma prizanesli. "Zadovoljili" so se s tem, da so ga le premestili gor pred cerkev, daleč od ceste, kjer je Vilhar gledal le pobožno slovensko ljudstvo in potnik ga ni več videl in čital več na njem resnice svetu. Vendar ta napis - preveč jih je bodel: preko noči so bronaste črke odpadle! Upali smo, da bo laški "kulturi" s tem zadoščeno. Ne! Ob tečnem napadu na Jugoslavijo se je hotela fašistična družalaj znesti tudi nad mirnim, že itak bičanim ljudstvom, ter zadati zadnji udarec vsemu, kar in kjerkoli je še spominjalo na veličino tega naroda. Ko so se trume ljudi vračale po tragični zasedbi Jugoslavije na svoje domove, je šlo od ust do ust kot glas smrti: "Vilharjevega spomenika ni več.!" Fašistični lopovi, pijani prvih zmag, so teknovali med seboj v uničevanju zadnjih mrtvih ostankov slovenske kulture. Šli v svoji brezobzirnosti tako daleč, da so v to poniževalno razdejanje prisilili celo ljudi naše krvi, ki so morali z bolestjo v srcu podirati, kar so sami pred nekaj leti z ljubeznijo gradili. Sreča v nesreči! V spomeniku se je nahajala skrinjica s točnimi zgodovinskimi in opisnimi podatki spomenika, ki je danes uprav po zaslugi enega teh prisiljenih "razdiralcev" dobro shranjena, in bo v bližnji bodočnosti kazala potomecem pot, da nadomestijo kaj je tujec-ropar ukradel...

Podstavek spomenika so tedanji "naši gospodarji" uporabili za tlakovanje ceste, kip sam pa je tedanji postojnski župan odv. Luccardi prodal za smešno ceno prekupčevalcu starine, ki ga je po več mesecih odstopil svojemu kolegu, nakemu prekupčevalcu zoleznine v Tržiču.

V novembru leta 1944. sem na postojnski postaji pričakoval - ne vem česa, mogoče vlaka - ko stopi do mene moj dobri prijatelj, znani slovenski kipar prof. Ivan Sajovic, doma iz Stare vasi, par korakov od Postojne. Nehote sem se spomnil na Vilharja - mogoče sem o njem prenišljal, ko sem stal na postaji - in tiho ga povedem v železniško skladišče. Tam, med drugimi vsakovrstnimi pošiljkami, je ležala Vilharjeva glava... Videla sva jo, razumela in molče sva se poslovila od našega Vilharja...

J. P.

NAMIŠLJENI PARTIZAN

Večer je. Na taborišču vlada skorajšen mir, le tu pa tam se glasi petje izpod šotor.

Stojim, globoko zamišljen v preteklost ter težko sedanje trpljenje borcev in naših ljudi. Premišljujem o domu, o bodočnosti, o nas vseh, ki smo tukaj.

Nakar počasi in nerodno stopa z bližnjega šotora tovariš, pijan, da ga noge komaj neso. Zibajoč se, kriči s hripavim glasom: "Jaz sem pa...par...partizan! Ja...jaz sem S-Slovenec; ži...živjo...", itd. In seveda zaključuje stavek z raznimi kletvinami, ki bruha iz njegovih smrdečih ust. Ni se vse: v italijansčini pridruži še nekaj besedi - ker je Slovenec! Tako videč, poskušam dopovedati mu, da naj se vrne pod šotor in na postelji prespi čezmerno pijanost, da vsaj ne bo sramotil sebe in svojih tovarišev pred tujci.

Kaj pravite? Taki namišljeni partizani kričijo navadno tudi po ulicah, ali pa po javnih lokalih, govoričijo o njihovem partizanskem duhu, bojevitosti in junaštvu, ki so si ga pridobili ob kozarcu vina, oziroma v popolni pijanosti! Kaj naj si tujec misli o takem človeku?

Pomni, "ti", namišljeni partizan, da nisi tak junak, kakršnega se sanjaš in hvališ v omotici alkohola, ampak pravi divjak, brez kulture. Čisto gotovo je, da bolj junaški so tvoja žena, tvoji otroci ali pa tvoje dekle, ki trpijo ali pa se borijo v vrstah naše vojske.

Pred njimi boš jutri odgovarjal za svoje današnje nesposobno obnašanje, s katerim omadežuješ čistost njih trpljenja in ničis zrtve zasluženega ugleda pred svetom! Tedaj se bodeš prebudil in mogoče spregledal! Padel bodeš na kolena in prosil odpuščanja! Vest te bode pekla, ko boš hodil po zapuščenih poljih proti svoji pogorjeni vasi, mimo mnogih grobov padlih partizanov za tvojo grudo, za tvojo vas. Sprevidel boš in prisluhnil glasu grobov: "Kaj si počenjal, ko smo mi krvaveli? Kje si bil in kaj si delal, ko smo mi umirali, da se danes vračas v svojo domovino? Popival si, preklinjal in nas ničil na tujih tleh!" Pri vsakemu grobu boš slisal isto, isti glas, isti opomin!

In vest ti bo očitala in preganjala do smrti, da nisi zaslužil svobode za katero so tvoji bratje podarili življenje, ko si ti pijančeval daleč od njih v tujini!

Vinko Rupnik in tovariši.

Tudi Stvarnik se včasih pošali in se kratkočasi: ustvaril je opice, papige, osle in povrhu še nekatere izmed nas...

NAŠ DAR BOLNIM BRATOM IN SESTRAM.

Takoj po našem prihodu na Korziko, smo občutili prve dihe bližajoče se svobode. Naši dobrotniki-osvoboditelji so nam odvzeli zamazane, ponošene "uniforme", naš očistili vse možne gojazni ter nas zdravili, kot bi bili že davno njihovi. Nato so nas nasitili, umili, oblekli in s strpnostjo velikega naroda priznavali našo govorico enakovredno svoji. Nasi mlajši niso še nikdar občutili te prostosti, starejšim pa je prvič po 25ih letih zasijalo sonce. Naše obzorje se je začelo siriti, vse več in več smo bili poučeni o vsem, kar nas obdaja. Prišla so do nas prva poročila tudi iz domovine, tako dobrodošla, a tako žalostna! Začeli smo se sramovati našega bogastva, našega dobrobitja in hoteli smo popraviti zamujeno: bratom na pomoč! so se čuli klici po sotorih in že so prihajale prve prošnje tovarisev, naj se jim dovoli vstop v Narodno Osvobodilno Vojsko Jugoslavije. Se predno je utihnil glas prvih, že so se zbirale skupine, čete in prosile isto z isto nestrpnostjo. Pa prišlo je, česar nismo pričakovali: "Niste vojaki, niste oboroženi, vi ste delavci", so nam odgovorili, "sicer ste pa še vedno laški državljani ter konečno, saj se tudi tukaj, z nami borite za iste cilje, za skupno znago!" Umolknili smo v brezupu, a ne za dolgo: "Bodemo pa vsaj delili z nami naš zaslužek", smo se tolažili in pričelo je med nami tekno - vanje, kdo da bo več pomagal bratu. Preko pet tisoč naš je, in istotoliko nas je bilo pri darovanju, mnogi celo po večkrat! Ko smo prekinilo to glasovanje - saj ni kazalo da sploh kdaj preneha! - smo zaprosili vojaško oblast, naj nam pripomore, da odpošljemo naš dar bratom. Štiri dolge mesece že prosimo, štiri dolge mesece že se nam obljublja... In še bodemo prosili, ne sramuje se, saj ne prosimo milodara za nas, prosimo le možnosti, da damo bratom to, kar smo sami z našim delom prislužili. Bomo ušlišani vsaj toliko? "May be!"

Naš je ta denar, nas vseh, dokler ga ne predamo plemenitemu namenu, zato naj vsakdo ve, kje je in koliko ga je: naša pomoč bratom, ki umirajo pomanjkanja, leži v bančnem zavodu "Societe Generale" v Bastiji, kjer čaka rešitve.

Skupna vsota denarja v frs. 1,262.755.40

V neveljavnih bankovcih ter nakaznicah.... 2.927.90

Čisti znesek .....Frs 1,259.727.50

Koliko naših otrok bi našli doma še živih, ko bi imeli oni danes vsaj del tega denarja!!!

I.A.

----- * -----

Opomba: Pred izidom lista nam je došla novica, da je vendar-le dana možnost dostavitve denarja jugoslov.Rd.Križu. G. Šeparović ga je odnesel pred dnevi v Rim, kjer ga bo izročil zastopniku jugosl.Rd.Križa. Čim se povrne, bomo o tem podrobneje poročali.

----- * -----

POZDRAV S TUJINE

Pozdravljan vas, planine moje, strne rebri, ki se daleč tam za morjem dvigate v višavo sinjega neba!

Pozdravljan vas, zeleni gozdi, bujne jase in dobrave! Iz vas puh-ti vonj cvetja, ki napaja temnelo-ge in stezice.

O srebrni vi studenci, ki po dolinah zuborite, kaj toži pesem va-ša, ko v težkih dneh, pod jarmom jo-če zemlja naša? Na tujih tleh, kjer domotožen hodin zdaj, so vednomisli moje doma, pri vas, ki mnogo vidite gorja. Tako jaz tukaj zdaj vzdihu-jem, planine, gozdi in studenci, maj-dražji moji znanci. A vi ste daleč - in srce moje vroče hrepeni: "Na-zaj, nazaj v planinski raj!"

Radko Fili

VSAKDO JE SVOJE SREČE KOVAČ

Velikokrat slišimo, posebno ob kaki nesreči: usoda je temu kriva! Drugi pa zopet pravijo: Nesrečne minute sem rojen! Vsepremalo se zavedamo, da je svojih nesreč človek največkrat sam kriv. Iz ista-ga razloga se nekateri pritožujejo, da nas je kruta usoda spravi-la na ta otok.

Po nojem pa ni tako, ker smo vsi želeli proč s Sardinije, kjer so bile take zaloge gazie in skakie. Dobro smo zamenjali, a vseeno se pritožujemo; vse premalo se spominjamo na leta 1943 in 1944.... s svojimi rislini pa smo predaleč od svojih domov. Premalo zavednosti je med nami, zato pa je tudi dosti nesrečnih.

Kaj vse se nam pripeti, kadar gremo v mesto na "liberty pass"! Dobiš raznovrstna razvedrila: gostilne, kino, prijatelje in nezni spol. Najraje pa se podamo v gostilno, kjer nam zvita natakariča pomezikuje - litrečki pa romajo na mizo. Končno se nam v glavi zavrti, noge nas ne neso več, na vratih pa se prika-že bela čelada - MP. Nesreča in sramota so tu... Oni, kateri se policiji izognejo, pa se pozno v noč zibljejo proti taborišču, upijoc in prepirajoc, se med seboj.

Ali je temu kriva usoda? Ne!

Kdaj se bomo zdramili in spoznali kam drvimo?

Kdaj bomo strogo nastopili proti pijancem?

Kragelj Franc

Rouget de Lisle:

M A R S E L J E Z A

Naprej sinovi domovine,
prišel je slave dan za nas!
Nasilje vstaja iz temine,
da bi zadalo nam poraz.
Kako čez naša polja rjove
sovražna vojska in divja!
Ta tuja tolpa k nam vihra
pobijati žene in sinove!

Orožje vsi v roko!
Zberite se v pohod!
Naprej, naprej! Naj to zemljo
sovrag poji s krvjo!

Naj tuje tolpe, podle čete
postavbe svoje nam dele?!
Naj tolpe plačane, najete
ponosne borce nam more!?
Hoteli streti bi nam tilnik,
zasušniti nas za vsekdar,
da usode naše gospodar
postal bi lopovski nasilnik!

Orožje vsi v roko!
Zberite se v pohod!
Naprej, naprej! Naj to zemljo
sovrag poji s krvjo!

Prestavil Mile klopčič

LUČONOSE SLOBODE

Sama iskonanska patnja život je njihov bio,
Celičen u borbi kroz ljuta, večita trenja,
Ali je ideal jedan u memli temnica zrio,
Ideal pravde, slobode, poštenja.

Pod udarcima knute jauk se čuo nije,
Kroz stisnute zube tekla je krvava pena,
O, znali su oni, da krv, što se lije,
Ne teče uzalud iz ranjavih vena.

A kada su mrske fašisticke horde
Spasilo domove njine na rodnoj grudi,
Postaše prvoborci armije jedne gorde,
Luconose slobode postaše ovi ljudi.

I danas opet sve se protiv njih diže:
I stanac mrski i zavidna braća luda
I sve ono što nauči podlo da gmiže,
Da služi tiranu bez pravde i suda.

Al, sve uzalud. Borba im je dala samo snage veće,
Da satanu tuku, koji bežeći gine.
Pobediće oni, njih zlomit niko neće
U onoj divovskoj borbi između svetla i tmine.

- B. -

o o o o o o o o o o

O NARODNI ZAŠČITI

Na našem osvobojenem ozemlju je iz ljudstva zrasla prava in resnično demokratična oblast. Ljudstvo je svobodno izvolilo krajevne, okrajne in okrožne narodne osvobodilne odbore in skupščine. Svojim najboljšim, najsposobnejšim možem in ženam je poverilo svoje zaupanje in jim naložilo težko a častno nalogo, da upravljajo samoupravne edinice. Vsaka oblast mora imeti nekoga ki skrbi za javni red, mir ter varnost prebivalstva. Brez takega organa si oblasti ne moremo zamisliti. Kajti med se tako dobri ljudmi, med še tako zavednimi vaščani, se bo vedno našlo nekaj nepoštenih, nekaj delomrznežev, ki bi radi dobro in na cenjen način živeli na račun pridnih in žuljavih rok. To kar velja za miren, normalen čas, velja še tem bolj za čas osvobodilnega boja. Da take posamezne vzgojimo in priključimo bodoči družini državljanov, da vsako namerno rušenje reda in varnosti ljudstva ter inetja, že v naprej preprečimo, da se bo mogla oblast nemoteno posvetiti svojim velikim nalogam, zato bo skrbela Narodna zaščita.

Narodna zaščita je torej izvršni organ narodnih osvobodilnih odborov. V njen delokrog spada: zavarovanje osebne in imovinske varnosti, vzdrževanje javnega miru in reda, pobijanje skrivastva in pohajkovanja, varovanje državne imovine in njenih ustanov, pobijanje kriminala v splošnem, skrb za zaščito javne morale, dalje vrši nadzorstvo nad kaznjenci in onimi, ki so nagnjeni k izvrševanju krivičnih del, vodi nadzorstvo o rednem odpiranju in zapiranju trgovin, preprečuje črno borzo, trgovino s strupi, razstrelivi in drugim nedovoljenim blagom; vrši službo pri zaporih, preganja ter lovi zločince, bori se proti uporabi nedovoljenih narkotičnih sredstev, vodi register obsojencev, skrbi za varnost javnega prometa na javnih cestah in izvrševanje prometnih predpisov. To so na kratko povedane njene naloge. Vidimo torej, da ima narodna zaščita vse tiste dolžnosti, ki jih je imela v bivši diktatorski Jugoslaviji žandarmerija, mestna policija in financija. Naloge in dolžnosti so sicer podobne nalogam nekdanjih organov, vendar pa je med Narodno zaščito in bivšo žandarmerijo bistvena razlika.

Narodne zaščite ni mogoče primerjati z bivšo žandarmerijo predvsem zato, ker je vsa naša sedanja oblast drugačna, je nova, je ljudska, resnično demokratična. Bivši orožnik, ki je bil posebej izšolan, da je varoval protiljudski, vladajoči režim pešice narodnih zatiralcev, je bil postavljen zato, da je moral naš mladi človek zvesto izpolnjevati zakone, o katerih ni nikdar odločal ter s katerimi ni tudi nikdar soglasal. Narodna zaščita, ki jo postavlja ljudstvo samo, izhaja torej iz naše osvobodilne borbe, dela v dobrobit in korist naroda. Njej je zaupano odgovorno in častno mesto, biti varuh reda, miru in varnosti. Ona izpolnjuje te splošnosti v korist in ne morda v prid neke izkoriščevalne

klike. Naš vaščan se dobro zaveda, da je Narodna zaščita njegova, ker jo je sam izvolil. On ve, da ga bo domač človek, ki ga najbolje pozna, znal res varovati pred tistimi redkimi pokvarjenci, ki bi poskušali rušiti mir, red in varnost samo zato, da bi zopet splezali njemu na vrat. Narodna zaščita se ne razlikuje od bivše žandarmerije le v tem, da izhaja iz ljudstva, temveč je tudi odnos do ljudstva bistveno drugačen. Ona ne pristopa k ljudstvu s kundakom, marveč mu v nesreči pridno pomaga, ga vzgaja in navaja k vzglednejšemu življenju. Ona na pr. ne stika za tem, če nima morda revež, ki si ne more kupiti vžigalic, v žepu prepovedanega vžigalnika, a prekupčevalci in razni vojni špekulanti pa naj bi na račun narodno-osvobodilne borbe nemoteno bogateli. Vse spore, ki so nekdanj požírali cele grunte, poravnati z domačo, preprosto in prepričevalno besedo. Zato ljudstvo vidi v narodni zaščiti svojega varuha, ji rado zaupa in rado izpolnjuje naredbe svoje oblasti. Niso danes redki primeri, ko se pozamezniki zatekajo v najrazličnejših vprašanjih k Narodni zaščiti. Zakaj? Zato, ker je resnični narodni zaščitnik - ne hlapec biča in kazni - ne strahovalec ljudstva, temveč njegov čuvar, pravičen sodnik in vzgojitelj obenem. Ona je kakor oče velike vaške družine. Kajti tudi člani Narodne zaščite se vzgajajo v naši največji in tudi najboljši soli - narodno osvobodilni borbi. Mnogo jih je med njimi, ki so prišli iz naših brigad. Svoje delo, čeprav za operativno vojsko kot ranjenci nesposobni, nadaljujejo na novem poprišču.

Zelo napačno in zelo krivično bi bilo, če bi Narodno zaščito gledali postrani in omalovažajoče naši vojaki, častniki ter podčastniki naše NO vojske.

Vsi količkaj zavedni so se odzvali narednemu klicu in vstopili v našo vojsko. Doma so ostali starejši možje in pa oni, ki iz zdravstvenih razlogov niso mogli prijeti za puško. Iz teh vrst se rekrutira tiha, a požrtvovalna zaledna vojska. Na onem našem ozemlju, s katerega je operativna vojska izgnala okupatorsko indomačo izdajsko drhal, izročamo oblast ljudstvu. Njegova temeljna naloga je, da pomaga naši NO vojski. Narodna zaščita pa je tista, ki čuva in omogoča tej oblasti njeno plodonosno delo. Ta prispodoba pove, da ne smemo ocevjevati samo enega dela naše borbe. Vse je medsebojno povezano. Vsak člen v tej verigi mora biti trden in nezlomljiv. Kajti le, če se bomo vsi, in to prav vsi, od poslednjega borca operativne vojske pa do aktivista OF in zadnjega narodnega zaščitnika zavedali, da tvorimo skupno bojno fronto, bomo zmagali na vsej črti.

Slavko Vrhovec, polk.

Vzeto iz časopisa "Naša vojska" z dne 12ega oktobra 1944ega.

! ! ! ! ! KAR ČLOVEKU ZRAK - TO "ZVEZDI" DOPISI ! ! ! ! ! ! ! !

SLOVENIJA IN NJENE DEŽELE.

K O R O T A N

Nmav črez izaro - nmav črez gmajnico
je moj dragi dom - z mojo zibelko...
(Koroška narodna)

Korotan, dežela temnih smrekovih gozdov, zelenih dolin, bistrih voda in krasnih jezer. Zemlja naših dedov! Tu, na tej zemlji so naši dedje, svobodni slovenski kmetje, izbrali svoje "kneze". Stolletni knežji kamen pri Gospej Sveti na Gosposvet-skem polju in obred ustoličenja je najveličastnejši spomenik našemu jezku, našemu narodu. Tu so leta 1441. naši dedje svobodno volili svoje kneze. Da, to je naša zemlja že od sedmega stoletja dalje, zemlja slovenskega rodu, katera je navzlic vsem grozotam in raznarodovanju naseljena še danes s 85000 Slovenci, katerim so bile odvzete vse narodno-prosvetne pravice; ohranila je še svoje slovensko govorico in lice. Te svoje zemlje ne bomo pozabili in ne naših bratov. Ta kos zemlje je slovenski, je slovanski, zato mora biti združen z nami v skupni domovini Sloveniji - Jugoslaviji.

Slovenska Koroška obsega več dolin: Kanalsko, Ziljsko, Rožno itd. Narodna zapadna meja poteka od Pontebe - Pontarlja do Smohorja na Zili in na severu do črte Celovec - Velikovec. Na vzhodu maji na Stajersko, na jugu pa ločijo Karavanko Koroško od Slovenije, Gorenjske, kjer je tudi potekala meja med Jugoslavijo in Nemčijo. Jugozapadni del Koroške t.j. Kanalska dolina meji na našo Prámorsko, zvezana s predilskim prehodom. Kanalska dolina se razteza od Pontebe do trojne meje pri Beljski peči. Glavno mesto te doline je Trbiž; znana sta svinčeni rudnik v Raibelju in romarska cerkev Sv. Višarje (1789 m). Kanalska dolina pripada po prvi svetovni vojni Italiji.

Zilska dolina, ob reki Zili, teče vzporedno s Kanalsko dolino in je znana po zavednosti svojega naroda, krasnih narodnih nošah, pripovedkah in pesmih.

Največja in najlepša pa je Rožna dolina ob reki Dravi, vzdolž Karavank. Znana središča v Rožni dolini so Rož, Sv. Jakob v Rožu, Bistra itd. Polog Celovec, glavnega mesta Koroške, bi pripadali slovenski Koroški tudi še obe večji mesti Beljak in Trbiž. Ostala večja središča so Velikovec, Grebinj, Sv. Vid na Glini, Trg, Sv. Pavel, Železna Kapla in Borovlje, katere so znane po svoji puškarski industriji. Po zadnjem ljudskem štetju je koroških Slovencev 85.000. Vse ozemlje, kjer prebivajo Slovenci pod Nemčijo oziroma bivšo Nemško-Avstrijo meri 2.500 km² s 110.000 prebivalci slovenske narodnosti.

Koroška je zavzemala pred sto leti v kulturnem pomenu vodilno mesto. V letu 1851. je Anton Martin Slomšek, naš prvi

ljudski vzgojitelj, ustanovil v Celovcu književno založbo "Društvo Sv. Mohorja". In tako so začele romati po vsej naši zemlji, v vsako našo slovensko hišo, palačo in bajto, po gorah in dolinah, vsako najbolj samotno vas, knjige Mohorjeve družbe v nakladi 100.000 izvodov, noseč prosveto in izobrazbo med ves slovenski narod. Da se danes slovenski narod lahko prišteva med kulturno visoke narode, ni nemalo pripomogla koroška zemlja-- oziroma "Mohorjeva Družba" v Celovcu. Slavo našega goriškega slavčka Simona Gregorčiča je ponesla med ves slovenski narod z izdajo njegovih poezij, katere so romale v sleherno kočo ne samo v prji domovini, ampak tudi preko njenih meja. Tako je s priobčevanjem znanstvene in literarne vsebine dvigala gospodarsko in kulturno naš narod po geslu "prosveti - pouku - zabavi". Istočasno je tudi tiskala časopis "Glasnik", katerega je urejeval tajnik Mohorjeve družbe A. Janežič. Dolgo časa je bila Koroška, oziroma Celovec, središče vsega slovenskega književnega življenja, ter tako pripomogla k našemu narodnemu preporodu. Zato mora biti Koroška draga slehernemu Slovencu.

Pred 25imi leti so sinovi naše Primorske med prvimi princili plamenico svobode koroškim bratom, pod poveljstvom našega pesnika-generala Rudolfa Maister-a (Vojanova), osvoboditelja Maribora, v takozvanem "Primorskem bataljonu", kateremu se je posrečilo z maloštevinimi brati Srbi osvoboditi vso slovensko Koroško vključno s Celovcem. Vsi napor avstrijskega Heimwehr-a niso mogli zadržati teh junakov. Grebinj, Velikovec, Borovlje, Celovec so videli junaštvo primorskih sinov. V teh osvobodilnih bojih sta padla tudi junaka tedanjih borb, poročnika Lojze Malgaj in Franc Jurca s Postojne. Koroška je bila osvobojena, a le za malo časa.

Laški intrigantje, kateri so imeli že tedaj največ interesov, da kolikor mogoče zmanjšajo in okrnejo tedaj vstajajočo mlado Jugoslavijo, so rovarili pri Antanti proti zasedbi Koroške; dokler niso prepričali Anglije in tedanjega predsednika Amerike, da so razpisali na Koroškem ljudsko glasovanje, znano v naši zgodovini pod imenom "nesrečni koroški plebiscit"; v katerem so z raznimi sleparijami, podkupovanjem ter nasiljem, pri katerem so Nemcem pomagali Lahi, zmagali z malim številom glasov v prid Nemcem. Jugoslaviji je ostal le nezaten košček Koroške na vzhodu ob stajerski meji. Meja poteka od tedaj po vrhovih Karavank t.j. takozvane trojne meje pri Beli peči pa do Stajerske. Z napadom Nemčije na Jugoslavijo leta 1941. je zgodovina že zapisala novo stran bratom na Koroškem. Združili se bodo z nami v avtonomni Sloveniji, v novi federativni Jugoslaviji. Zato bo poskrbela nova jugoslovanska vojska in njen poveljnik, maršal Tito. Kmalu bo zapel mogočni zvon pri Gospej Sveti na Gosposvetskem polju; njegov glas bo oznanil vstajenje in svobodo vsem našim bratom na Koroškem. Mi, primorski Slovenci, kličemo koroškim bratom z našim Gregorčičem: "Bog živi vse Slovence, pod stroho hiše ene!"

— Pavle Gorkič —

F. Ksaver Meško:

K O R O T A N

Na gori stojim, v dolino, v daljavo strnim:
dežela pod mano kakor nevesta cvetoča,
polje, senožeti zelene in reka deroča;
iz dimnikov vije po polju belkast se dim,
počasi ga pije tiha modra višava;
tam dalje se širi z lesi zarasla planjava,
nad njo klubovalno dviga visoko v nebo
ogromna gora plešasto, simo glavo;
pod goro svetlika jezera blesteča se plan,
prelesten biser v krasoto krajine vkovan.

P O D V E H L E T I H

Dve leti je preslo 13. februarja 1945., odkar so v zgodnjih jutrabjih urah fašistične horde, oborožene s puškami in strojnimi, po naših vaseh pobirale slovenske fante in može od 17 do 43 let starosti. Poveljnik fašističnih junakov nam je odmeril le pičlo uro časa, da se pripravimo na odhod. Naše prestrašene žene so nam na naglo zmetale v kovčege perilo in kar so imele jedi za na pot. Otroci so gledali prestrašeno; neverjetno se jim je zdelo, da bodo hudobni ljudje, ki so čakali na pragu, odpeljali njih očeta bogve kam. Očetje in matere so si brisali solze, sluteč, da svoje sinove vidijo mogoče zadnjikrat. Ob določen uri smo se morali posloviti. Vojaki so nas s silo trgali z objema staršev, žena in otrok in nas obstopili kakor razboj-nike. Ognali so nas na orožniške postaje, kjer so nam izročili vpoklicne liste in nas kmalu nato odpeljali s tovornimi avtomobili v Gorico, Trst, Gradiško ali pa v Videm. Istega dne zvečer so nas na goriški južni postaji nabasali na tovarne vagone in nas odpeljali proti jugu. Po dveh dneh težke vožnje smo dospeli v Potenzo. V že pripravljenem taborišču smo našli druge tovariše, ki so tja prišli pred nami iz raznih krajev naše domovine. Za nami je vsaki dan prišlo še več drugih mož in fantov, tako, da se nas je nabralo v nekaj dneh več tisoč. Med nami je bilo tudi veliko bolnih, starih in celo pohabljenih.

Taborišče je bilo slabo urejeno; vode je bilo malo, stranišče pa sploh ne. Taka je bila higijena dvatisočletne laške kulture! Posledica pa je bila ta, da smo že v prvih tednih spremjali na tamkajšnje pokopališče dva naša tovariša. Gotovo bi še marsikdo izmed nas tam umrl, ako nas niso zbrali v delavske čete in nas odpeljali v razne italijanske pokrajine. Ko smo 18.ega

aprila 1943. zapuščali z ladjo pristanišče Civitavecchia in gledali na izginjajočo obalo Tirenskega morja, se nam je zastavilo težko vprašanje: se bomo li vsi vrnil in kdaj?

Na Sardiniji nas je čakalo delo na najbolj nevarnih področjih, kjer smo bili izpostavljeni zračnim napadom in malariji. Več naših tovarišev je podleglo bombam ali pa zavrati bolezni. Na Sardiniji smo dočakali padec megalomaničnega Mussolinija in poraz Italije. Niti takrat se niso naša upanja uresničila. Nestrpno smo čakali na prihod zavezniške vojske. Medtem pa so nas obiskali partizanski častniki, ki so tedaj prišli po jugoslovanske ujetnike na Sardiniji, in nam obljubili, da pridejo kmalu tudi po nas. Čakali smo prave rešitve iz tadanjega položaja, dokler nas niso Američani nenadoma odpeljali na Korziko, kjer smo se končno resili laškega neposrednega nadzorstva in dobili svoje in ameriške častnike. Naš položaj se je veliko izboljšal. Lačni nismo več, raztrgani tudi ne. A tudi tu čutimo tujčovo roko in grenek je kruh, ki si ga zaslužimo!!

Dragi tovariši! Po dveh letih izgnanstva in bivanja v tujini, se je začela svetlikati zarja svobode in morda ni več daleč čas, ko nam bo zasvetila v polni luči. Sovražnik bo pregnan iz naših krajev, v katere se bomo zopet vrnil. Do tistega dne nas mogoče čakajo še najhujše preizkušnje. Marsikdo se bo vrnil na porušen dom, kjer ne bo našel več svojih dragih; toda vse, kar nam bo usoda hudega naklonila, bomo morali sprejeti kot možje, ki ne klonijo pod prvine, čeravno težkimi udarci, kakor naši partizani, ki niso nikdar obupali, niti takrat, ko je bil sovražnik še bolj hudi in krut.

Danes hočemo priseči, da bomo sledili vzgledu slovenskih borcev in s trdno voljo pričeli graditi naš dom na boljših temeljih. Tako bomo najboljše celili rane, ki nam jih je zadala ta strasna vojna in najlepše izkazali svojo hvaležnost onim, ki so padli za domovino.

Prišel je zadnji čas, da se spanetujemo, da se pripravimo na naloge, ki nas čakajo v porušeni domovini, kajti z neslogo, z nezavednostjo, prevzetnostjo in slabim vedenjem smo do danes hodili po poti, ki nas ne bo peljala do svobode, temveč v pogubo in sramoto!

Pavlica Fr.

.....
O ŽENSKAH

Služiti dvena gospodona je težko - dvena ženskana pa nemogoče.

Spoznal me boš - to je najhujša grožnja ženske.

Ženi se zdi zakon nesrečen, če se v njen spanetuje nož.

30.000 SLOVENCEV IN HRVATOV še vedno v Sardiniji

Znano je, da se na Sardiniji, ki je zdaj v rokah zaveznikov, nahaja 30.000 Slovencev in Hrvatov s Primorske in Istre, ki jih je bil fašistični režim mobiliziral na našem ozemlju, leta 1918. krivično priključenem Italiji.

Zavezniška italijanska vlada je ob kapitulaciji fašistične armade obljubila, da bo vse krivice, ki jih je prizadejal ljudstvu fašistični režim, popravila. Te obljube zadevajo v prvi vrsti naše rojake na Primorskem in v Istri, ki še danes trpe posledice fašističnega režima v Italiji; posledice brezobzirne mobilizacije za imperijalistična bojišča, kjer so krvaveli za tuje interese.

Marsal Tito je dejal v svojem govoru na proslavi druge obletnice Prve Dalmatinske Brigade:

"Naši narodi se bore za svojo svobodo, za svojo neodvisnost, za boljše in srečnejšo bodočnost. Toda prav tako se borijo tudi za osvoboditev tistih naših bratov, kims desetletja vzdihovali pod tujim jarmom. S tem bojem morajo biti in bodo osvobojeni naši bratje v Istri, v slovenskem Primorju in na Koroškem ter živeli bodo svobodni s svojimi brati v novi domovini. To je želja vseh nas in tudi njihova želja. Tujega nočemo, a svojega ne damo."

Ob tej priliki se je slovensko ljudstvo na Primorskem in Koroškem znova živo zavedlo svoje usode. Čeprav sta spričo požrtvovalne borbe slovenskih partizanov in svobodne odločitve vsega ljudstva Primorske in Koroške obe deželi dejansko že priključeni k novi Jugoslaviji, so še na delu reakcijske sile, ki bi hoteli mešetariti s pridobitvami te krvave borbe.

Ko je marsal Tito govoril o naših rojaki na Primorskem in v Istri, ni mislil samo onih, ki prebivajo na svojih domovih in ki se bore za svojo svobodo na skrajnem severu in zapadu Jugoslavije, temveč tudi one, ki se proti volji nahajajo daleč v tujini, a zele vstopiti v svojo NOV.

Naši rojaki na daljni Sardiniji so v tem trenutku začutili, da je govora tudi o njihovi usodi.

Iz vseh delov Primorske in Istre, iz vojske in iz ljudstva, prihajajo na glavni štab Slovenije resolucije, ki zahtevajo, da se v smislu slovesne izjave o samoodločbi narodov, podane v Atlantski deklaraciji, kakor tudi izjave o samoodločbi narodov, podane v zaključku Tehoranske konference; vsi naši bratje, ki se nahajajo v zavezniški italijanski vojski, vrnejo v svojo domovino ter po svoji želji vstopijo v NOV, da se skupno z nami bore na lastni zemlji za svobodo svojega naroda. Apeliramo na demokratske zavezniške vlade Sovjetske Zveze, Anglije in Amerike, da podpre našo upravičeno zahtevo ter posredujejo pri zavezniški italijanski vladi za čimprejšnji povratek teh naših bratov v domovino, o poravnanju krivic fašističnega režima ter izvajanju Atlantske izjave o samoodločbi narodov, omogoči našim krvnim bratom po-

vratek v domovino!"

Druge, nič manj številne resolucije s Koroške in Primorske izražajo svojo iskreno zahvalo svojemu voditelju maršalu Titu.

"ob priliki vašega govora k drugi obletnici 1. Dalmatinske Brigade ste odločno postavili tudi vprašanje naše Primorske ter Koroške. Izrazili ste prepričanje in zahtevo, da bosta priključeni k demokratski federativni Jugoslaviji. Za vašo izjavo se vam v imenu vsega ljudstva ter partizanov najtoplejše zahvaljujemo. Zdaj smo še bolj prepričani, da ni bila zaman prelita kri naših najboljših borcev. Zopet izražamo v imenu partizanov in vsega ljudstva najgloblje zaupanje v vaše vodstvo in smo prepričani, da je naša edina rešitev v svobodni demokratični federativni Jugoslaviji. Zato vam obljubljam, da bomo v teh poslednjih dneh podvojili svoje borbene napore, dokler ne bo poslednji sovražnik izgnan iz naše svete zemlje in dokler ne bo fašistična zver dokončno uničena."

Na zaključku svojih izjav o Primorski, Koroški in Istri je dejal maršal Tito: "To sem rekel zato, ker vem, da mislite vitako kot jaz." Prav zato, ker govori iz ust maršala Tita, ves naš narod, oni narod, ki zna za svoje ideale dajati kri in življenja svojih najboljših sinov, njegove besede morajo in bodo postale resnica: Primorska s Trstom, Istra in Koroška s Celovcem morajo in bodo jugoslovanske, Slovenci in Hrvati na Sardiniji se morajo in se bodo vrnili v domovino, da se priključijo svoji narodni vojski.

*

Vzeto iz "Naše Vojske", glasila NOV in PO Slovenije.

----- * -----

M O D R O V A N J A

Mož, ako hočeš, da ti bo žena angelj, nikar ne ravnaj z njo kakor s hudičem.

Spokorjenec v sedemdesetem letu je kakor gnilo jabolko. Hudiču ni treba posebej tresiti jablane, da dobi gnili sad v svojo malho.

Kako je mogoče kaj poštenega misliti o ženi, ki govori vedno o nebesih, svoj lastni dom pa spreminja s svojim jezikom v najhujši pekel?

Dom je prostorček, kjer največ ljubezni kažemo, pa tudi največ hude volje in sovraštva.

o o o

Doljak:

IZ SARDINIJE

Nas "stari" lepo se je 'zmislil:

z domov nas velel je pobrat;

"Po volji niso", si je mislil,

v tujino storil nas peljat!

Primere, kraj je tam - Sardin'ja,
trd suznjev dom v pradačnih dneh:
uporni duh ti tu pojenga,
ko mislil boš na star' svoj greh.

Kar videl sem in doživel,

skušal bodem vam opisat;

kdo nam iz trnja veneč pletel,

kdo znal nas bolje bičat!

Ob zori "tromba" nam zapoje,
iz sna zbudi te kleti spak;
prekljinjajoč vse višje sloje,
zapuščaš trdi svoj slamnjak.

Gospod kuhar deli nam kavo,

vse mrko gleda, godrnja:

"Prodaj gotov' si sladkor drago,

pijanček si, te nos izda!"

Poten na delo vsak po svoje,
od vseh poklicev je ta stan:
Naj vrag pobere se kaprole:
kriči, se dere kot pijan.

"Seržent" pa pravi: "Jaz ukažem";

zaman pač on ni "firmajol";

"kdor me ne uboga, mu pokažem,

vezi za tega so in kol".

Debelo gleda France, Toni;
saj nikdar ni še bil vojak;
bil gospodar družini svoji,
tu "rihta" ga kaplarček vsak.

Da bomo delo prej končali,

le hitro delaj urnih rok;

z nega bodo "rižol" sejali,

dan kratek nam je bil odlok.

"Saj mi smo tukaj po poklicu,
in to je -pravi 'Svaba'- mus!
Ukažema še vas' mu "stricu",
ubogat moraš - al' pa 'šus'!"

Grdo te gleda "kaposkvadra",

ti "multe" piše, se reži:

"Se danes dana bo ovađa,

kaj vreden si, 'ribelle' ti!"

Čuj, kaj v oblakih je šunelo?
Železnih pticev je ta spev!
Vse urno se je rzbežalo,
saj bliza se morilna cev.

Vse v zemljo sili kakor krti,
v strahu duša vsem ječi:
"Dočakali tu bomo smrti
in tu nam strohnejo kosti!"

Preti ti z bičem in "pištolo",
ko na "raport" te zove komandir;
"škvadristov" on nam kaže solo,
grozan ko turški je "vizir"!

Uničila te bo malarja,
če kužni piči te komar;
ko roko smrt ti ze podarja,
"vizit" napravi ti "pavar".

Ce tukaj misliš ti "vancirat",
da pravi si fašist, dokazi.
Ce hočeš tu kaj "profitirat",
na svojo narodnost pozabi!

Zdaj drug pred drugega se urinja,
ah, čas "menaže" - zlati čas!
a jed ničvredno vsak preklinja
mrmrajoč, in tud' na glas.

Enaka dan za dnem je godba:
zaman je dalje godrnjat';
sëbičnost tukaj vlada podla:
naj vsak vojak občuti glad.

Sedaj pa vsak na "brigo" svoje:
tu eden piše, drugi spi,
tam tretji siva "cape" svoje,
četrtri išče si uši.

Spet ta jezi se in preklinja:
ha, žena dela mu "roge",
dobila ljubčka si je "finga",
ko vrnese, joj, bo gorje!

Tam drugi "jamra" in toguje:
uboga deca, žena, dom...!
Kedo doma naj zdaj kmetuje?
Nastal gotovo bo polom!

Še grešnik tam ropoče stari,
ne briga zemlja ga, ne dom.
Naj "baba" sama gospodari,
je točo delala in grom...

Tu zopet se politizira,
Evropi menja se obraz;
bo padla ali zrasla lira?
je čuden marsik'ter' izraz.

Brž Gustelj Kramar zdaj spregleda:
možakom vina treba je!
He, v tem zaslužek bo, seveda!
Pod noge pot! - Kar urno gre.

Potem, ko toči, vse se kræga,
da mnogo vode je dolil:
"Saj vemo kaksna si zaloga,
nas dolgo več ne bodeš "bril"

Kak "birt" se brani in zaklinja
in vraga kliče se roté,
saj h krstu on držal ni vina:
vsak iskati naj ga gre!

In v vinu išče se pozabe
bolesti srčnih, dušnih muk;
ovroči zdaj stare navade?
Prevelik bi zagnali hrup!

Zdaj pevci v krog so tam se zbrali,
pojo nam pesem domotožno,
Hitro se praznejo bokali:
vsaj vince, bratje, pijmo složno!

Naposled v sotor ves že truden
sin tužne zemlje pohiti,
trpin pozabljen in izmučen
na trdih tleh nato zaspi.

Smrčec zdaj sanja o ženici,
zbudi ga klet komarjev pik;
na sled je prišel še stenici,
je z ušju, bolho prišel v stik.

In vseh nadlog ta križev pot
ovenčan je s Kalvarijo;
v tujini naših bratov grob
v spomin, v pričo žalno...

- . - . - . - . - . -

Par besed o kmečkem vprašanju

Ni še konec vojne, in že slišamo po radiu in čitamo v časopisih, kako se v vseh državah razpravlja o bodočem socijalnem redu, ki naj bi zagotovil ljudem boljše življenje in popravil velike krivice predvojne dobe.

Takoj po vojni bô stopilo na dan med drugimi važnimi vprašanji tudi kmečko vprašanje.

Do danes je skoraj vsaki režim zahteval od kmeta le to, da je vedno delal in čimveč mogoče proizvajal. Kmečki živelj drugače ni vzbudil skoraj nobene pozornosti, kajti kmeta so vsi pristevali k nižjemu sloju, ki lahko počaka in potrpi. Niti v razpravah o vprašanjih skupnega interesa, ni prišlo kmečko vprašanje v resen poštev, ceravno so kmeti tlacile iste ali pa večje krivice, ki so zadale obrtnike in delavce v velikih tovarnah.

Tako si je moral kmet le sam pomagati. Kaj je čakalo na stara leta hlapca ali deklo, ki sta zapustila vse svoje moči na

malem ali pa na srednjem kmečkem posestvu? Največkrat sta morala na beraško palico! Da inata pravico do pokojnine kakor drugi delavci, o tem se gospod na vladi niti sanjalo ni. Z zadevo kmečkih užitarjev se je oblast pečala le po sodnijah.

Kmečki sloj je trpel tako velike krivice, da velikokrat si ni moral priboriti niti sredstev za uživanje najesnovnejših pravic, kakor na pr. pravico do družine, do izobrazbe, itd. Medtem ko je delavsko vrašanje na pozorišču že več desetletij in si je delavce že v predvojni dobi dosegel precejšnje uspehe, je kmečko vprašanje šele v predvojni dobi in posebno med sedanjo vojno prvič vzbudilo največjo pozornost.

Kmetje, ki so se med prvimi udeležili osvobodilnih gibanj v raznih državah in se borili proti okupatorjem, se ne bijejo samo za obstoj svoje domovine, a tudi za nov socijalni red, v katerem bodo prišli do tistega mesta, ki jim po pravici gre. Vsaki kmet, ki danes z orožjem preganja tujca s svoje zemlje, se zaveda, da s tem postavlja trdne temelje svoji boljši bodočnosti.

Toda po končani vojni se bodo morali kmetje še veliko potruditi predno se bo njih položaj res zboljšal; kajti od njih samih in po njih izvožjenih zastopnikih odvisi, ako bo med drugimi socijalnimi vprašanji pravično rešeno tudi kmečko vprašanje.

F. Kosmač

*****

J. Novak:

N A Š J A K A

Bistra glava je naš Jaka,
on prebrisan je kot spaka!
Bil pri krstu vseh "cerad",
on postavljaj jih je rad.

Kuhar toži: "treba je marmit!"
Kaj Jaki zdaj je naredit?
"Saržent" listek mu napiše,
v "salvič" hitro jo pobriše.

Če potreba kuhnjo al' stranišče,
Jaka kmalu vse poišče,
ker Jaki vsi ti načrti
ze zdavnaj mnogi so odprti.

Brž šarje v roko in kladivo,
tam kovine je obilo,
tam zastonj so vse dobi,
mного pleha in cevi.

Če boli te glava in želodec,
Jako vprašaj in bo ti komec;
ker on razume se na tekočine,
ker v zalogi žgane ima tropine.

Za dobrote v četi je povišan,
postal je on kapral prebrisan;
bel trikotnik ima narisan,
da poznan je mož navihani!

Koliko denara potrosiš po nepotrebnem! Potrosiga polovico,
ostalo pa hrani

Z A J U G O S L O V A N S K I R D E Č I K R I Ž !

Z A K R A T E K Č A S

Judovska cena klobuka. Prebrisan meščan gre v prodajalno k znane-
mu Judu kupovat klobuk. Izbravši si enega,
vpraša: "Vi, gospod Jud, koliko stane ta klobuk?" - "Deset gol-
dinarjev", odvrne ta. Kupovalec pa si tako-le misli sam pri sebi:
Deset je vprašal, devet je hotel roči, osem je mislil, za sedem
ga da, šest je vreden, za pet ga vzamem, na vsaki način mu ponu-
dim stiri. Na glas pa reče: "Ga daste za tri?" - "Naj bo, ker ste
vi", odgovori Jud.

Kadar Švab spregleda. Madžar vpraša Švaba: "Čuj, prijatelj, je li
res, da vi Svabi spregledate sole dovetidan
po rojstvu?" - "Da, res je", mu odvrne Švab, "toda, kadar spregle-
damo, vidimo devet ur daleč takega madžarskega bika."

Negotova poroka. Šestletni Cenko sedi pri mizi z mamo, Amalijo in
njenim zarocencem Toncom, katerega ves čas skrb-
no opazuje. Zarocenec to opazi in ga vpraša: "Cenko, zakaj pa ne
tako debelo gledaš?" - "Gledam če te kaj boli šoba (ustnica)", od-
govori Cenko. "Zakaj pa?", radovedno vpraša Tone. "Ker se, včeraj
slišal Amalijo, ko je rekla: veš mama, dosti mlin sem že metala
trnek, a brez uspeha; dobro, da se je končno ujel ta-le Tone!"

Pismo in odgovor. Študent, kateremu se ni denar prav nič smilil,
in ki je hotel kratkomalo z grožnjami olajša-
ti očetov "mošnjiček" za kak goldinarček, tako-le piše iz biž -
njega mesta svojemu očetu: "Dragi oče; danes, na ponedeljek, vam
pišem; jutri, v torek, bom pismo oddal na pošto; v sredo boste pis-
mo dobili; v četrtek mi boste odgovorili; v petek boste oddali
pismo na pošto in ako v soboto ne bom prijel denara, boste v ne-
deljo imeli sina doma in ne več v šolah!"
Oče pa sinu odgovori tako-le: "Dragi sin; jaz sem osel, ker, ako
ti bi jaz pisal 'ti si osel', bi ti čital 'ti si osel' in mislil,
da sem jaz, tvoj oče, osel; zato pa ti pišem 'jaz sem osel', da boš
ti v pismu čital 'jaz sem osel' in vedel, da si ti, moj sin, osel."

Mladenič v zadregi. Nekega večera sta se sprehajala ob ajaškem
obrežju dva mlada zaljubljenca. Mladenič je
nosil značko "S" na prsih, dekle pa, po vedenju sodeč, je bila di-
jakinja francoskega rodu. Mladenič je bil malo baječ, kajti glav-
no besedo je imelo dekle; ali tudi njej je zmanjkalo besed. Kar
naenkrat pa je dekliza vsa vzradoščena vprašala: "Ali hočeš vi-
deti kje sem bila operirana na slepiču?" Mladenič je kar osu-
pel, da ni vedel kaj bi odgovoril. Toda dekle je vstrajalo z is-
tem vprašanjem, dokler ni zarudeli mladenič izpregovoril komaj
slišni "da". Vsa vesela je tedaj pokazala s prstom na nasprotno
stran ceste in rekla: "Vidiš, tam v tisti hiši se je zgodilo."

MALO ANGLEŠČINE

Kratka slovensko-angleška slovnica.

Rabljenje progresivne oblike v angleščini. Particip sedanjega časa ali gerundija se prestavlja na angleščino tako-le, da se infinitivu doda končnico i n g. Na pr.: gerundij glagola 'to work' se tvori, ako se doda sedanjemu času 'work' končnico 'ing'; torej - working je particip glagola 'to work'. Progresivno obliko tvorimo s sedanjim časom glagola 'to be - biti' in z gerundijem (participom). Na pr.: Jaz delam - I AM WORKING - aj em vorking; jaz pojem - I AM SINGING; on govori - HE IS SEAKING ali HE IS TALKING.

V angleščini se večinoma v govoru tvori ta oblika, tako da Američan ne rabi sedanji, pretekli ali prihodnji čas, kakor garabimo mi v slovenščini, ampak tisti čas, ki ga izraža s progresivno obliko. Ta bolje zveni v angleščini, kakor da bi rabili kateroli drugo časovno obliko. 'Jaz govorim' je bolje prevesti I AM TALKING, kakor pa I TALK. Zakaj? Ker, kadar jaz govorim ne izzazam samo eno besedo, ampak trajno dejanje ali pa se moj govor nastavlja predno isti konca - to je ponavljajoče se dejanje. Samo v teh slučajih se rabi progresivno obliko.

Trenutna, začetna in koncana dejanja ne tvorijo progresivne oblike. Na pr.: 'Jaz zagledam mater' - I SEE THE MOTHER. Ko sem zagledal mater, je bilo dejanje gledanja končano in zaradi tega vzroka, ne rabim progresivne oblike. Vse drugače pa kadar se dejanje nastavlja, se tvori progresivno obliko. To je važno pravilo, kakor glagol TO DO (tu du) v govoru angleškega jezika.

Pretekli čas glagola biti - TO BE

I was	(aj voz)	jaz sem bil
You were	(ju ver)	ti si bil
He was	(hi voz)	on je bil
We were	(vi ver)	mi smo bili
You were	(ju ver)	vi ste bili
They were	(dej ver)	oni so bili

The head	(de hed)	glava
The nose	(de noz)	nos
The ear	(de ir)	uho
The tooth	(de tut)	zob
The teeth	(de tit)	zobje
The neck	(de nek)	vrat
The mouth	(de maut)	usta

Small (smol) majhen; little (litl) majhen; a little (o litl) malo

Učence se uči lekcijo (the lesson). Zakaj oni se ne učijo angleščine? Oni spiyo ker so trudni. Vi ste spali, ker ste delali dolgo. (long time - long tajm). Glava ima nos in usta; usta imajo zobe. Mladenič se uči slovensčine.

The father, the sister and the friend are studying English. A gentleman, my father's friend, is building a new house. (To build, tu bild, zidati). The singers (pevci) are singing a new song (pesem). They are studying Slovenian, because they want to go to Postojna and Trst. Why are you not using the verb to do in the negative and interrogative phrases? (freiz-stavek). He is singing well. She is using the progressive form very little; that's wrong.

